Poštnina plačana v gotovini.

Spediz. in abb. post. I. gruppo

DEMOKRACIJA

Najvažnejša zadeva olimpijskih iger ni zmagati, ampak sodelovati, tudi v življenju ni važno zmagovati, temveč se bojevati.
BARON DE COUBERTIN

Leto XIV. - Štev. 17 Trst - Gorica, 1. septembra 1960 Izhaja 1. in 15. v mesecu

TEŽAVNA POT DO EVROPSKE CELOVITOSTI

OHRABRUJOČI FANFANIJEVI POSREDOVALNI NAPORI

Za ves čas olimpiade bo vladalo v Rimu premirje med političnimi strankami. V zunanjepolitičnih zadevah pa je prav v tem času vzklila nenavadna živahnost. Pred pričetkom olimpijskih iger sta prispela v Rim varuh britanskega pečata in namestnik britanskega zunanjega ministra Edward Heath, ki sta v pomenkih z ministrskim predsednikom Fanfanijem in zunanjim ministrom Segnijem znatno okrepila italijansko-britansko prijateljstvo. Pri teh razgovorih se je pokazalo, da je Fanfani naravnost poklican za posredovanja v nesoglasjih evropske celovitosti. Potek izmenjave mišli o bodočem evropskem sodelovanju med Evropskim skupnim tržiščem, v katerem so združene Francija, Italija, Zahodna Nemčija, Belgija, Nizozemska in Lusemburg in med Področjem proste izmenjave, ki je znano pod kratico EFTA, ki združuje sedem ostalih evropskih držav z Anglijo na čelu, dokazuje, da se je končno uveljavilo spoznanje o neodložljivi rešitvi Evropskega skupnega tržišča z EFTO.

Ta povezava je verjetno še oddaljena od uresničenja, vendar so ti napori pozitiven znak, da se Evropa ne bo razcepila v dva sovražna gospodarska bloka.

Tako kot pri razgovorih zunanjega ministra Segnija z nizozemskim zunanjim ministrom Lunsem, je v uradnem poročilu o italijansko-britanskem sestanku poudarjena pomembnost Atlantske zveze, ki je najučinkovitejši instrument varnosti in obrambe Zahodne Evrope. Reševanju nasprotovanj v evropski gospodarski strukturi bo posvečen tudi rimski obisk britanskega ministrskega predsednika Macmillana in britanskega zunanjega ministra lorda Homea, ki je napovedan za mesec november. Izidi rimskih razgovorov se bistveno ujemajo s sestankom med Adenauerjem in Macmillanom v Bonnu.

Veriga diplomatskih stikov z italijansko vlado pa s tem še ni zaključena. V teh dneh je napovedan prihod belgijskega zunanjega ministra Wignya v Rim. V petek, 2. sept. pa se bosta na željo rimske vlade sestala Fanfani in Segni z Adenauerjem v mestu Varese pri Milanu. Fanfani, ki je spričo visokih državnih obiskov med olimpiado s časom zelo na kratkem, bo iz Milana odletel v Pariz, kjer ga čakajo precej težavni razgovori z generalom de Gaulleom.

General de Gaulle pripravlja namreč nekak udarniški načrt za uresničitev integracije Male Evrope, brez Velike Britanije in Združenih držav, seveda pod vodstvom Francije, zakar pa se ne navdušujeta niti Italija niti Zahodna Nemčija, še najmanj pa Velika Britanija. V splošnem je italijanski tisk kritičen do de Gaulleovega načrta, kateremu pripisuje hegemonistične težnje Francije v Evropi. Italija, tako zatrjujejo vodilni italijanski listi, si ne želi niti nemške niti francoske premoči v Evropi. Kot sredozemski državi je za Italijo obramba brez sodelovanja britanske in ameriške mornarice goła utvara To je nekako jedro italijanske zunanje politike v tem vprašanju. Od neke »tretje evropske sile« kot si jo zamišlja de Gaulle, si Rim ne obljublja nikakih političnih, vojaških ali gospodarskih koristi. Izven Atlantske zveze ni za svobodne evropske narode nobenega varnostnega jamstva. Samo združena Velika Evropa tvori lahko učinkovit obrambni jez.

Z de Gaulleom torej razgovori v Parizu za Fanfanija ne bodo lahki, in potrebna bo velika porcija potrpežljivosti in vztrajnosti v nehvaležni posredovalni vlogi, ki jo bo zastopal. Če bo tudi uspel, se bo v lastni domovini in tudi v svobodnem svetu uveljavil kot državnik velikega formata. S temi željami spremljajo njegovo pot vsi prepričani demokrati, ljubitelji svobode in poborniki evropske skupnosti.

Molotov na Dunaju

Dne 20. t.m. se bo sestala na Dunaju Mednarodna atomska konferenca. Poleg starih cesarskih spomenikov, bo prisoten tudi živ spomenik stalinovskih časov. Vjačeslav Mihajlovič Molotov, ki je bil gost dunajskega mesta 15. maja 1956, ko je s tremi zahodnimi zunanjimi ministri podpisal avstrijsko državno pogodbo.

Sedemdesetletni Molotov je partijski član od l. 1906. L. 1921 ga je Lenin poklical v Politbiro; pod Stalinom je bil ministrski predsednik in zunanji minister Sovjetije. Komunistična ironija se je spet enkrat razbohotila, Človeka, ki je podpisal prijateljsko pogodbo z Ribbentropom, ki je aktivno sodeloval na konferencah v Teheranu, Jalti in Potsdamu, ki je Sovjetijo zastopal pred OZN in sovjetsko politiko oblikoval na vseh važnejših mednarodnih konferencah, so premestili na Dunaj, k neki atomski oblasti. Dne 4. julija 1957 ga je Hruščev obdložil: Tovariš Molotov je zaviral sklenitev avstrijske pogodbe... Odklanjal je koristnost osebnih stikov med vodilnimi sovjetskimi osebnostmi in državniki drugih zavezniških dežel. Sedaj se bo na Dunaju lahko prepričal o koristih oziroma škodljivostih pogodb in stikov. Hudobni jeziki pripovedujejo, da je Molotov Hruščevo darilo avstrijski vladi za njeno gostoljublje ob času njegovega avstrijskega obiska. Kancler Raab tega »darila« verjetno ni preveč vesel.

Dunajsko mesto je izredno važno prisluškovališče, zato ni izključeno, da je Nikita Vjačeslavu zaupal kake posebne politične naloge. Izvedenci za sovjetska vprašanja zatrjujejo, da Molotovljev vpliv v partijskem aparatu še ni povsem zaspal. To je priznal sam Hruščev Averellu Harrimanu z besedami: »Molotov je spoštovana osebnost z neupogljivim prepričanjem, čeprav se z njim vedno ne strinjamo«.

Značilno pa je, da sovjetski tisk o tej premestitvi trdovratno molči. Njegove sedemdesetletnice se ni nihče spomnil, uradno je obtičal na mrtvem tiru.

ODPRTA MEJA

Pet let videmskega sporazuma

Dne 20. avgusta je preteklo pet let, odkar je bil podpisan tzv. »Sporazum med republiko Italijo in Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo za ureditev osebnega prometa kakor tudi prevozov in suhozemskih ter pomorskih zvez med tržaškim področjem in bližnjimi področji«. S tem je bil uresničen člen 7. londonskega spomenice o sporazumu glede Tržaškega ozemlja. Če ne upoštevamo določil o razmejitvi in upravni razdelitvi nekdanjega STO-ja med Italijo in Jugoslavijo, ki so bila pač uresničena v trenutku odhoda prejšnjih angloameriških upraviteljev, je ta ureditev obmejnega prometa med sosednjimi področji vse do danes edina v Londonu dana obljuba in prevzeta obveznost, ki sta jo Italija in Jugoslavija zadovoljivo ter dosledno izpolnili.

Za pravilno vrednotenje pomena videmskega sporazuma in vsega kar se je iz njega razvilo, se moramo v duhu povrniti na razmere, ki so vladale glede obmejnih prehodov v naših krajih pred letom 1955.

Napetosti, katere so sledile raznim krizam ob reševanju tržaškega vprašanja, so imele za posledico, da je bila italijansko-jugoslovanska meja po 8. oktobru 1953 za obmejno prebivalstvo praktično zaprta. Vsi se še dobro spominjajo, kako so to težko občutili ne samo preprosti ljudje, temveč kako je bilo s tem prizadeto tudi gospodarstvo na teh področjih. Trgovine v Trstu, še bolj pa v Gorici, so bile prazne. Kmetovalci na jugoslovanski strani niso vedeli kam s svojimi pridelki in proizvodi, posebno s tistim drobnimi prodajami, ki so jim od nekdaj omogočale, da so si v naših mestih nabavljali najnujnejše za dom in kmetijo. Dvolastnikom je bilo nemogoče oskrbovati in izkoriščati zemljišča na drugi strani meje. Na mejno črto je z vso težo pritisnil pravi železni zastor.

Kako zaželjeno in potrebno je bilo olajšanje, ki ga je prinesel videmski sporazum z vsemi svojimi dosedanjimi in upajmo še bodočimi izpopolnitvami, nam bolj nazorno kot besede povedo same številke: prehodi s propustnicami maloobmejnega prometa, ki so že prvo leto uveljavljanja sporazuma zabeležili število 395.807 se bodo letos skoro podvajsetorili, saj je bilo že leta 1959, v obeh smereh, s propustnicami, skupno 6,427.602 prehodov. K temu je treba prišteti še prestope meje z dokumenti za dvolastniški promet. Takih prestopov je bilo leta 1955 103.700, leta 1959 pa že 464.898. Celotno število prehodov po določilih videmskega sporazuma znaša v prvih petih letih njegovega izvajanja (točno do 10. avgusta t. l.) 30,740.392, za kar je bilo doslej izdanih 211.300 propustnic (121 tisoč in 50 za državljane Italije in 90.250 za državljane FLRJ) in 7.735 dvolastniških izkaznic (3 tisoč 996 za državljane Italije in 3.739 za državljane FLRJ).

Tako povečiani osebni promet je bil seveda omogočen in olajšan z vzpostavitvijo mnogih novih pomorskih in avtobusnih zvez med sosednjimi področji in s poenostavitvijo prehoda zasebnih motornih vozil. Prej prekinjeni stiki med tradicionalno tesno povezanimi področji so se v petih letih v obojestransko korist prebivalstva na obeh straneh meje zadovoljivo obnovili tako, da danes upravičeno govorimo o jugoslovansko-italijanski meji kot o eni najbolj odprtih mej v Evropi.

Pred petimi leti bi tudi največji optimisti težko predvidevali kaj takega. In vendar je bilo doseženo. Z dobro voljo in vztrajnostjo so bile postopno odstranjene ovire, premagano je bilo nezaupanje. Ne samo osebni promet, temveč tudi gospodarstvo prizadetih področji je dobilo nov polet, obe državi pa priliko za utrditev sodelovanja in zbliževanja.

Vse to, kakor smo že rekli - na osnovi poštenega uresničenja enega samega člena londonske spomenice o sporazumu! Ali ne bi bil že skrajni čas, da se po tem dokazu in uspehu z enako doslednostjo in dobro vero uresničijo še ostale obveznosti?

Mojster Anton Lajovic je umrl v Ljubljani

Za hudo boleznijo je v nedeljo, 28. avg. umrl v Ljubljani eden najpomembnejših slovenskih sodobnih skladateljev, član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ANTON LAJOVIC.

O prvaku slovenske vokalne umetnosti bomo v prihodnji številki objavili daljšo strokovno oceno. Bratom v Litiji, Ljubljani in Avstraliji ter ostali družini naše najiskrenejše sožalje!

Dogodki po svetu

MADŽARSKA IN TIBET PONOVNO PRED OZN. *Vodja ameriške delegacije pri OZN, Cabot Lodge je zahteval od generalnega tajnika OZN vpis madžarskega vprašanja na dnevni red skupščine OZN, ki se bo sestala 20. t.m. V posebni spomenici opozarja Cabot Lodge, da so sovjetske in madžarske oblasti odklonile sodelovanje s pooblaščenem OZN, da uveljavi resolucijo OZN glede odhoda sovjetskih čet iz Madžarske. - S svoje strani je Zveza malajskih držav zahtevala vpis tibetanskega vprašanja na dnevni red OZN. - Na seji OZN bodo razpravljali o sprejemu osmih novih držav v OZN. S tem bo število članic naraslo na 90.*

* * *

SVETOVNA POLITIKA V VOLILNEM TEKMOVANJU KENNEDY-NIXON. *Po petih tednih imenovanja obeh predsedniških kandidatov je gotovo prezgodaj ugibati o izidu novembrskih volitev v Združenih državah. Svetovnoznana ustanova za prisluh javnega mnenja, Gallup, je izvedla prvo poizkusno spraševanje z izidom 50 :44 v korist Nixona. Šest odsto je bilo neodločenih mnenj. V glavnem pa za izid volitev ne bodo odločali demokrati in republikanci, ampak milijoni volivcev in zlasti volivk, ki ne pripadajo nobeni teh strank. Bistvenih razlik med obema kandidatoma ni, oba sta v svojih zasnovah vrhunska gospodarstvenika in manj politika. Ameriško javno mnenje je po zatrdilih svetovnega tiska predvsem zainteresirano na zunanjepolitičnih vprašanjih in izid bo odvisen od bodočih dogodkov v svetovni politiki. Na tem področju so vodilni republikanci, medtem ko obljubljajo demokrati izdatnejšo starostno preskrbo.*

* * *

GAITSKELL V LJUBLJANI. *Prvak Britanske labouristične stranke, Hugh Gaitskell se je v ponedeljek 22. avg. sestal v Ljubljani z vrhunskimi slovenskimi komunisti, ki jim je načeloval Edvard Kardelj. O vsebini razgovorov niso izdali nobenega poročila. Dobro obveščeni krogi zatrjujejo, da je Kardelj, v nasprotju z dosedanjimi poročili o njegovem političnem zadržanju, zastopnik tistega mišljenja, ki se zavzema za tesnejše zbližanje z demokratičnim socializmom na Zahodu. Te napore naj bi narekoval gospodarski in ideološki notranji položaj v današnji Jugoslaviji.*

* * *

KUBA VZREJALIŠČE AMERIŠKEGA KOMUNIZMA. *Združene države so uradno obdolžile Kubo za oporišče komunističnih agentov, saboterjev in vojnih hujskačev, ki naj zaplodijo komunistično revolucijo na ameriški celini. V dokaz so predložile številne dokumente. Zaradi te nevarnosti so v Združenih državah sprejeli zelo umesten zakon, po katerem bodo vsaki državi, ki z orožjem ali v kakršnikoli obliki podpira Kubo, ustavili sleherno podporo.*

* * *

SODNA KOMEDIJA FRANCIS POWERS. *Razprava proti ameriškemu pilotu Francisu Powersu v Moskvi je potekala po izdelanih načrtih Jožefa Stalina za politične procese, ki jih zvesto opravljajo po vseh komunističnih deželah z Jugoslavijo vred. Popolna komedija, pri kateri sleherni igralec izžlobudra že v naprej zaukazane govorance. Niti ene besede preveč, niti ene premalo. Vsi sodni akterji, tako tožilec kot zagovornik, tako predsednik kot ostala dva prisednika in izvedenci; vse te postavljene figure so se pokorile enemu samemu cilju: obtožba Združenih držav in njihovih zaveznikov. Iz razumljivih vzrokov je Kremelj pri tem procesu opustil »možgansko žehto« obtoženca. Prav tako je povsem izostala razjasnitev, na kakšen način je bilo letalo U-2 sestreljeno, ali bolje rečeno, na kakšen način se je zrušilo. Povsem odprto je ostalo tudi vprašanje do kolikšne oddaljenosti sega državna vrhovnost v atmosfero. V obeh vprašanjih, ki sta tesno povezani med seboj, se je Kremelj z vso previdnostjo izognil reševanju vprašanja, ki bi ustvarilo neprijetni precedens.*

Francisa Powersa, ameriškega letalca, ki je 1. maja letos moral pristati na sovjetskem ozemlju, so obsodili na 10 let ječe. Kot smo že v zadnji številki našega lista omenili pa je skoraj gotovo, da ga bodo zamenjali s kakim sovjetskim vohunom, ki je zaprt v Združenih državah. Verjetno je, da bo to Rudolf Abel, polkovnik Rdeče armade, ki je 10 let vohunil v Združenih državah za Sovjete.

* * *

OSEM SOVJETSKIH ZNANSTVENIKOV JE IZGUBILO ŽIVLJENJE. *Glavno sovjetsko oporišče Mirni v Antarktiki je v začetku avgusta zajel požar. Pri tem je izgubilo življenje vseh osem znanstvenikov med katerimi je bil eden Čeh in eden Nemec. Sovjeti o tej nesreči niso poročali.*

* * *

NA JUŽNEM TIROLSKEM JE ČISTKA V ZAMUDI. *Sestava nove Fanfanijeve vlade »demokratične sredine« je razgibala politično delavnost na Južnem Tirolskem. Medtem ko se je rimska vlada otresla fašističnih priveskov, je vlada okrožja Trient-Poadižje še vedno odvisna od podpore MSI. To stanje izziva med Tirolsko ljudsko stranko (stranko nemške manjšine) in Krščansko demokracijo živahno polemiko. Nemci z vso pravico zahtevajo odstop vlade za Poadižje in očiščenje oblasti od fašističnih elementov. Morda sta se prav zaradi razčiščenja tega vprašanja sestala zunanji minister Segni in predsednik samoupravnega okrožja Poadižja, Odorizzi, v mestecu San Cassiano di Badia.*

* * *

RAZKROJ FEDERACIJE MALI. *Senegalska dežela, ki je pred kratkim postala sestavni del Federacije Mali, se je proglasila za neodvisno republiko. Tako je Federacija Mali razpadla.*

* * *

ZGORELO JE SOVJETSKO POTNISKO LETALO. *Zelo redko se dogaja, da se ponesreči kako sovjetsko letalo in še večja redkost je, da Sovjeti tako nezgodo svetu tudi priznajo. Pred dnevi pa se je ta mali čudež dogodil nekaj minut pred pristankom letala Iljuškin-18 na moskovskem letališču. Letalskih nesreč je danes toliko, da ne vznemirjajo otopelega javnega mnenja. V izgorelem letalu, ki je prihajalo iz Kaira, pa je bil potnik po imenu Mustafa Fruki, poslanik alžirske begunske vlade, ki je bil na poti v Peking, kjer naj bi zastopal vlado alžirskih upornikov pri Mao Ce-tungu. V letalu so bile še druge osebnosti, ki ljubimkajo s kitajskimi komunisti, tako n. pr. John Kale, nacionalistični prvak Ugande in nekaj jemenskih ministrov.*

* * *

ECCHERIA *je pri starih Grkih veljala kot vrhovna zapoved premirja ob času olimpijskih iger. Celo v vojnih časih je obdržala polno veljavo. V XX. stoletju človeštvo ni tako daleč. Za rimsko olimpiado je KPI mobilizirala 1500 agit-propovcev in izdala za ideološko propagando 300 milijonov lir. Tudi nasprotniki seveda ne držijo križen rok, že zaradi samoobrambe.*

17. Olimpiada - Rim 1960

V vratolomni tehnični tekmi za napredek današnjega sveta in ob še ne doživljeni visoki ravni Zahoda, se bojuje današnja svetovna mladina za športne lavorike. Srečanja s preteklostjo spremljajo olimpijske igre s posebnim pečatom. Pečati moči niso v klasični dobi izvirali zgolj iz telesnosti, ampak tudi iz duhovnosti. Estetika je po pojmovanjih starih Grkov združevala etične ideale.

Moderne športne panoge niso posnetek antične telovadbe, temveč zarodek evropske kulturne in duhovne omike. Nravstvena moč se izpoveduje v samozatajevanju in spoštovanju do svojega bližnjega. Ta načela naj bi veljala pri vsakem športnem udejstvovanju, čeprav jih prekrivajo druge močnejše sile.

Današnji zmagovalec se je z racionalizacijo športnega urjenja preobrazil v - stroj. Zahteve zmogljivosti so tako pretirane, da se večina mladincev odpoveduje aktivnemu športu ter se zadovoljuje z gledanjem, navijanjem in ocenjevanjem. Sokolstvo in orlovstvo je šport drugače razumelo. To je veljalo vsaj za del telovadbe, za proste vaje, kjer je na sokolskih in orlovskih izletih nastopalo tudi do 30.000 telovadcev.

Šport današnjih dneh je - kupčija. Ker navdušuje množice in razpihuje nacionalne in ideološke strasti, se je na žalost izpridil v politično orožje. Današnje olimpijske manifestacije niso zgolj športne manifestacije, ampak gospodarske akcije, ki poskušajo dokazati »večjo veljavo« določenih narodov in političnih ustrojev. Seveda nastopajo v Rimu sovjetski in ameriški športniki kot prijatelji, ali eni in drugi želijo dokazati da so tudi v najraznovrstnejših športnih panogah močnejši od svojih konkurentov zaradi drugačnih, nešportnih pogojev. Teh šibkosti današnjega športnega udejstvovanja seveda ni mogoče več odpraviti, ker je tudi današnji šport samo verna podoba sodobnega življenja. Utešljivo pa je dejstvo, da nastopajo mladi ljudje tudi v časih najhujših političnih napetosti v plemenitem tekmovanju vsaj na samem terenu kot prijatelji. Milijonska udeležba gledalcev pa priča, da se najširša svetovna javnost navdušuje za »nevtralne« prireditve.

* * *

V četrtek 25. avgusta so svečano pričele rimske olimpijske igre, največja športna manifestacija. Italijanska vlada se je na to prireditev resno pripravljala nekaj let. Igre bodo trajale osemnajst dni, na njih sodeluje 87 držav z nad 5690 atleti, ki se bodo pomerili v 22 športnih panogah.

Prvo moderno olimpiado so priredili leta 1896 v Atenah, kjer so Z.D.A. odnesle 11 zlatih kolajn, Grčija 10 in Nemčija 6. Druga je bila štiri leta kazneje v Parizu. Tudi tu so Američani pobrali največ medalj in sicer 26 pred Francijo, ki si jih je priborila 23. Leta 1904 so se vršile igre v Saint Luisu. Američani so takrat odnesli kar 84 zlatih kolajn. V Londonu leta 1908 so Angleži prvič odnesli več kolanj kot Američani. Naslednja leta so se igre vršile v Stocholmu, Antverpnu, Parizu, Londonu, Los Angelesu, Berlinu, Amsterdamu, Helsinkih in Melburneu. Statistični pregled nam pove, da so ameriški atleti in atletinje odnesli do sedaj ogromno večino zlatih kolanj, skupno 417, za njimi so Angleži s 85, sledijo Svedi s 76, nato šele Rusi s 59.

Atleti se bodo pomerili v naslednjih panogah: v lahki atletiki v konjskih športih, v kolesarstvu, v veslanju, v modernem peteroboju, v hokeju na travi, košarki, boksu, streljanju, jadranju, orodni telovadbi, grško-rimski rokoborbi, sabljanju, vaterpolu, plavanju, dviganju uteži in nogometu.

Verjetno je večini najbolj pri srcu, lahka atletika, zato se bomo pri tej panogi podrobneje ustavili. Predvidevanja niso lahka, posebno pri lahki atletiki, kjer so mogoča največja presenečenja. Vendar bomo skušali našim bralcem vsaj približno predstaviti tiste atlete, ki bodo po vsej verjetnosti odnesli zlato kolajno.

V teku na 100 metrov, kjer je svetovni rekord 10.0, so najresnejši kandidati za zlato medaljo Norton (ZDA), Jerome

(Nadaljevanje na 4. str.)

VESTI z GORIŠKEGA

Kriza krajevne industrije

Kakšni so njeni bistveni vzroki

Skoro vsako leto beležimo na Goriškem ali na Tržaškem pojav krize v tem ali onem industrijskem sektorju in komaj se ena reši tu, že se druga pojavi tam. Vselej so na nogah posebna odposlanstva v Rim, seveda pod pritiskom več ali manj splošnih stavk, dnevnih redov raznih organov, brzojavk, časopisnih člankov itd.

Kjer more in kadar more se vlada pojavi s svojimi ukrepi, da bi zadovoljila raznim zahtevam in vsaj trenutno preprečila hujše. Vprašanje dela in zaposlitve v goriški livarni SAFOG je nekaj časa držalo nareto goriško delavstvo in vso javnost, ki je zadevo razumela in se zanjo zanimala.

Ni še bilo to vprašanje po trudapolnem prizadevanju vseh krajevnih organov pravilno in dokončno rešeno, ko se je že pojavila zadeva odpustov v nekateri oddelkih tržiških Združenih jadranskih ladjedelnic (CRDA). Toda če je kriza livarne SAFOG bila pametno in dobro rešena, do kaj takega ni prišlo v Tržiču, kjer je več sto delavcev ostalo na začasnem »dopustu« z zmanjšanimi prejemki. Krize tam ni moči rešiti trajno, ker ni dela zaradi pomanjkanja naročil.

Ob času krize v Gorici je pristojni minister obljubil preureditev vse zadeve po državi finansiranih industrijskih obratov, v okviru Zavoda za industrijsko obnovo (IRI). Minister pa je seveda dolžan upoštevati potrebe vseh krajev države in skrbeti najprvo za tista področja, ki dajajo največje jamstvo solidnosti tudi za bodočnost, kajti kroničnega bolnika je težko popolnoma ozdraviti. Trositi zdravila, to je pripomočke v obliki težkih stotin milijonov in celo milijard, pa ni ravno umestno gospodarsko pravilo, niti ko gre za še tako važno politično prestižno obmejno področje, kot je Julijska krajina.

Zdaj so zopet nastala trenja zaradi Tržiča, odkoder so odločili prenesti v Genovo projektivni urad ladjedelnic. Podprto s splošno stavko, ki so jo v zvezi s tem proglasili v Trstu, je odšlo v Rim posebno odposlanstvo visokih tržaških osebnosti, s predsednikom Trgovske zbornice in županom na čelu. Toda v Rimu so jim povedali čisto resnico: da so namreč že meseca julija vse prizadete, medsebojno povezane ladjedelnice sklenile zediniti vse svoje urade za načrte v enega samega, s sedežem v Genovi, ker to pač zahteva modernizacija te vrste industrije, in vodstva takih podjetij so dolžna ugoditi tudi željam in zahtevam tujih klientov, ki naročajo raje moderne izdelke, in če jim ne more nuditi Italija, se obrnejo pa drugam. Ne gre torej za namerno preselitev projektivnega urada iz Tržiča v Genovo, ampak za poenotenost načrtovanja raznih vrst ladjevja po modernih kriterjih, potrebah in zahtevah tehnike in vsega kar je s tem v zvezi.

Omenjeno tržaško odposlanstvo je po tem pojasnilu takoj stavilo vprašanje: Zakaj pa ne bi spravili raje v Trst tak enoten projektivni urad? Toda vprašanje je skoro bi rekli naivno, kajti Genova ima vsekakor in v vsakem oziru neizmerno večjo prednost pred Trstom, poleg tega so Genovo izbrali za tak sedež tako zaradi njenega zgodovinskega pomena v industriji ladjedelništva kakor zaradi visoke sposobnosti v tej tehniki.

Tako izgleda, da odposlanstvo v Rimu ne bo uspelo.

V ognju tega vprašanja, ki kaže na nadaljevanje krize, je udarila v javnost vest, da je podjetje »Arrigoni« odločilo preseliti v Florenco še nekaj drugih svojih uradnikov, potem ko so jih kakih devet že prej premestili tja.

Tudi petrolejska čistilnica »Aquila« namerava preseliti vse svoje urade, če ne tudi kaj več, v Milan. Centralo zavoda »Assicurazioni Generali« so tako in tako že tja preselili.

Vse to kaže na krizo, ki se vedno bolj grozeče zaostruje. Pri tem igrajo svojo vlogo preprostemu človeku nevidni in neumljivi vzroki. Ali je temu kriva politika v njenih daljnih morebitnih razpletih? Nedvomno igra pri tem svojo vlogo naše obmejno področje in ne ravno jasno ozračje v Evropi. Za slučaj spopada prihaja naše področje prvo pod udar vojaških operacij. Ne glede na taka ugibanja je treba povedati tudi, da so vseh teh pojavov krize krivi predvsem tisti, ki so toliko časa odklanjali izvedbo posebne deželne avtonomije. Ta avtonomija, pravočasno izvedena, bi prinesla v deželo samo dobro in trajno solidno gospodarstvo. Tako pa občutimo vsi, v prvi vrsti delavstvo, vse slabe posledice zgrešene upravno-gospodarske politike in glavno krivdo nosijo pri tem tisti demokrščanski prvaki, ki so avtonomijo odklanjali, zaslepljeni od neke nalašč izmišljene slovenske nevarnosti, ki drugega pri njih ni pomenila in ne pomeni, kot samo sovraštvo in mržnjo do nas Slovencev in naših pravic.

Namesto, da bi se ti gospodje, pa še mnogi drugi nestrpneži, zavedali velikega pomena posebne deželne avtonomije v gospodarskem oziru, so njeno izvedbo odklanjali in zavlačevali kot navadni politični dlakocepci. Zdaj prosjačijo, naj se avtonomija izvede, pa se vselej kregajo, kje naj deželni svet ima svoj sedež.

Medtem se ladja potaplja in avtonomija je že izgubila svoj prvotni namen in pomen, ali pa ga naglo izgublja.

Sporazum z Jugoslavijo glede deset kilometerskega obmejnega pasu z milijonskimi prehodi, ki pomenijo pravo zdravo trgovanje z enega področja v drugo, je danes prav za prav velik pripomoček ekonomskega značaja tako Trstu, kakor Gorici in Čedadu. Občutno se morajo italijanski krogi zavedati velike važnosti dobrih odnosov s sosednim slovenskim ljudstvom, kajti ti odnosi zadržujejo ostrost krize na italijanskem obmejnem področju.

Težko se bo mogla italijanska industrija tu vzdržati. Razni činitelji kažejo, da ne bo vztrajala v potrebnem obsegu.

Vse pa kaže, da bi dobri odnosi s Slovenijo in sploh z Jugoslavijo veliko koristili. Ravno zato je potrebno razumevanje in dobro ter pravično ravnanje tudi z našo jezikovno skupnostjo.

S.

Tudi mrtvi Slovenci jim nagajajo

»Piccolo« od petka 26. avgusta se razburja zaradi slovenskih osmrtnic po zidovih goriške občine. Po svoje seveda zavija in trdi, da bi morale vsebovati slovenske osmrtnice tisti priimek kot ga nosijo one v italijanščini ter poziva pristojno oblast, županstvo namreč, naj prepove dvojno vrsto priimka za isto osebo.

Dogajalo se je, da je italijanski fašizem svojevoljno, torej nasilno pačil slovenske priimke in jim dajal italijansko obliko. Užaljeni Slovenci, zvesti svojemu rodu in priimku, pišejo zraven po fašistih popačenega priimka še pristno slovensko obliko. To povzroča preglavice gospodi okoli »Piccola«, ki ne more trpeti človečanskih državljanov slovenskega jezika in rodu.

»Piccolo« pravi v svojem članku, da obstoja ministrska okrožnica, ki nudi prizadetim možnost prošnje za vrnitev slovenske oblike poitalijančenim slovenskim priimkom in da če se oni te možnosti ne poslužijo, morajo rabiti samo italijansko obliko, ker ne gre, da bi ena in ista oseba bila v javnosti predstavljena z dvojnim različnim priimkom. »Piccolo« ima prav, prav, ko opozarja na okrožnico, ki daje možnost zahteve po vrnitvi slovenskega priimka. Če »Piccolo« tako piše, zakaj bi se te možnosti razni Slovenci ne poslužili? Odgovarjamo mi na to vprašanje: Eni si tega ne upajo iz gole strahopetnosti in žal tudi zaradi premišljenega koristolovstva, drugi pa iz resnične bojazni pred pritiskom italijanskih šovinistov. Fašizem je globoko zasidral strah in bojazen v dušo našega človeka. In fašizem v Gorici ni še popolnoma poginil... Sicer pa prosimo, naj nam »Piccolo« pove, zakaj oblast demokratične italijanske republike uradno ne popravi po fašistih storjene krivice? Zakaj se ta oblast poslužuje ravno tistega zloglasnega zakona za nadaljevanje s poitalijančevanjem slovenskih priimkov? Res, da to dela na prošnjo nekaterih, toda ta prošnja najde vedno vzrok v pritisku krajevnih političnih razmer šovinističnega izvora in značaja, ker Slovenci v Italiji, kljub lepim določilom republikanske ustave in pa mednarodne listine človečanskih pravic, še danes nismo zaščiteni.

V ostalem pa zopet spominjamo pospodo okoli »Piccola«, da so italijanski matični uradi tisti, ki najbolj pačijo slovenske priimke, saj najdemo v eni sami družini po dve, tri, štiri oblike enega in istega slovenskega družinskega priimka, pa tega noče nobena italijanska oblast uradno popraviti, ko že vidi da se dogaja uradna krivica. V Gorici sami se še vedno upirajo spoštovati voljo staršev, ki krstijo svoje novorojence s slovenskimi imeni, medtem ko na anagrafskem uradu pišejo slovenske priimke z italijanskim pravopisom in vedno brez strešice pri šumevcih.

Poziv oblasti, ki ga »Piccolo« stavlja, naj prepove osmrtnice, ki nosijo pravilno slovensko obliko zraven poitalijančenega priimka, ni niti na mestu niti v skladu s pravico, ki jo sleherni državljan ima, da se javnosti predstavi tak, kakršen v resnici je in ne samo v uradni popačeni, t. j. krivični obliki.

Goriški Slovenec

Nennijeva povezanost s KPI

Že večkrat je »Demokracija« pisala o Italijanski socialistični stranki in o njenem dvoumnem položaju, ki ne dopušča, da bi jo prištevali med izrazito demokratične stranke, ker je pač nemogoče računati na iskrenost takih, katerim je tako enostavno govoriti o demokraciji in biti istočasno zavezniki komunistov, pa se hočemo vseeno dotakniti ponovno tega vprašanja, in sicer opirajoč se na članek »Nennijeva povezanost s KPI«, ki ga je pred tedni priobčil v reviji »Gente« bivši komunistični senator Eugenio Reale.

Prvi del članka nam prikaže PSI na pol poti med diktaturo in demokracijo, kajti če je res, da niso socialisti v službi sovjetske politike, je pa tudi res, da so pod komunističnim vplivom v Konfederaciji dela, v Združenju zadrug in občinskih upravah ter se ne razlikujejo od komunistov prav v nobenem večjem vprašanju glede delavskega razreda. V nekaterih drugih primerih so se sicer pojavila kaka nasprotstva med obema strankama, toda socialisti niso nikoli pokazali toliko poguma, da bi pretrgali vezi s komunisti. Lepo priložnost so jim namreč nudili krvavi dogodki na Madžarskem in Hruščevo razbitje vrhunske konference v Parizu, oni pa so se omejili le na manjše proteste, izrekli so nekaj besed obžalovanja ter pokazali tudi svoje neodobravanje, vendarle niso znali reči kruhu kruh in vinu vino.

Tako svoje zadržanje italijanski socialisti opravičujejo s tem, da bi polemika s komunisti oslabila delavsko enotnost, resnica pa je, da se bojijo brezobzirnih komunističnih napadov in so zato pripravljeni na kapitulacijo, tudi kadar bi jim položaj narekoval drugače. Da se o tem prepričamo, poglejmo, kaj se je zgodilo v zadnjih tednih. Nennijevo zagotovilo, da se bodo socialisti vzdržali glasovanja v primeru sestave levo usmerjene vlade, je vznemirilo komuniste, ki se bojijo osamljenosti bolj kot katerekoli druge stvari in gledajo z zaskrbljenostjo na vsako tudi najmanjšo avtonomistično potezo Nennijeve struje. Sledila je precej živahna polemika med glasiloma »Avanti« in »Unità«, v katero sta posegala celo Togliatti in Nenni.

Odnosi med obema strankama so bili tedaj vsekakor izredno napeti, ko se pojavijo dogodki v Genovi in pri Porta San Paolo v Rimu. No, pa je zadostovalo to, da so odnosi med socialisti in komunisti postali spet prijazni, da so socialisti takoj pristali na frontistične pobude komunistov, da so skupno z njimi proglasili splošno stavko, ki je sicer skoraj povsod propadla, pa je kljub temu orosila s krvjo ulice naše dežele. To je eden najbolj zgovornih primerov toliko opevane avtonomije pri socialistih, ki jo zagovorniki odprtja na levo za vsako ceno in brez slehernega jamstva smatrajo že kot izvršeno dejstvo!

Splošna konfederacija dela je s polnim pristankom socialističnih sindikatov in torej same PSI sklenila pred kratkim povezati sindikalno gibanje s političnim gibanjem, napovedala nato vrsto stavk ter pod pretvezo sindikalnih zahtev zanetila med delavci politične nemire. To povsem odgovarja komunističnim teorijam in metodam, toda socialisti se jim niso uprli.

Kako si lahko razlagamo tako zadržanje socialistov? Če hočemo razumeti, moramo predvsem vedeti, da so vsa vodilna mesta pri Splošni konfederaciji dela, v vseh pomembnejših sindikatih ter v vseh Delavskih zbornicah v rokah komunistov ali pa tistih socialistov bolj komunistov od samih komunistov, ki jih ne manjka v sindikalnih vrstah in ki se ne vpišejo v KPI samo zato, da bi izgledalo, kako vodita dve stranki skupaj delavsko gibanje. Kjer je na vodilnem mestu pravi socialist, pa se zgodi, da ima okrog sebe tudi po več komunistov, ki omejujejo njegov vpliv. Po drugi strani vpliva na zadržanje socialističnih sindikalistov tudi dejstvo, da lahko prejemajo redno plačo kljub finančnim težavam organizacije po zaslugi radodarnih prispevkov KPI in sovjetskih sindikatov.

Napačno pa bi bilo iskati samo v tem vzroke tesnega sodelovanja med socialisti in komunisti na sindikalnem področju. Poudariti moramo tu ponovno bojazen socialistov, ki ni seveda opravičena, da bi nesoglasja s komunisti mogla znatno ošibiti sindikate same, kar bi koristilo le gospodarjem, kapitalistom in veleposestnikom. Pri tem socialisti namreč pozabljajo, da obstojajo tudi odločno antikomunistični sindikati, ki branijo resnične koristi delavcev bolj in bolje kot socialkomunistični sindikati, ter nočejo še razumeti, da lahko služijo delavskemu razredu le s tem, da ga privedejo v demokratični tabor.

Če pogledamo sedaj na politično področje, opazimo, da je položaj v PSI še težji in še bolj zapleten, čeprav ima v stranki večino avtonomistična struja. Ta je na žalost napravila neodpustljivo napako, da se ni takoj po neapeljskem kongresu rešila filokomunistov Valorijeve in Vecchiettijeve struje, ki so bili na čelu posameznih federacij. Tako se danes dogaja, da so v vodstvu PSI avtonomistič in celo antikomunistično usmerjeni ljudje, na periferiji pa vedrijo dvoumni in malo zanesljivi organi, ki so tesno povezani z lokalnimi komunisti. Vsak dan namreč moremo opaziti, kako se posamezne sekcije pridružujejo komunistom pri raznih manifestacijah, da so nekatera zborovanja skupno s komunisti ali na njih sedežih.

Tak primer tesnega sodelovanja smo te dni zabeležili tudi na Goriškem, ko so socialisti in komunisti priredili v Doberdobu skupen praznik listov »Avanti« in »Unità«. Stvar je želo poučna in nam zgovorno potrjuje to, kar smo našim ljudem skušali že večkrat dokazati, da je namreč to mogoče, ker je med tukajšnjimi socialisti velik del skritih in tudi neskritih komunistov, ki so sprejeli izkaznico PSI mesto KPI, ker so jim prilike tako narekovale, svoje narave pa kljub temu ne morejo zatajiti.

Kaj je potemtakem potrebno, da se italijanski socialisti rešijo sedanjega dvoumnega položaja? Italijanska socialistična stranka - pravi Eugenio Reale in mi se z njim popolnoma strinjamo - se bo morala nekega dne nujno odločiti za izbiro med demokracijo in diktaturo, to pa ji bo mogoče, le ko bo izločila iz svojih vrst peto kolono zakrinkanih komunistov - in tu pri nas spadajo med te tudi nekateri bivši frontaši -, ki ima ukaz, upreti se vsamu poizkusu avtonomistov.

Dokler ne bo imela večina v PSI toliko moči, da se bo dejansko otresla te podrejenosti, dokler se ne bodo Nenni in njegovi pristaši prepričali, da vodi pot k demokraciji do nujne razcepitve v stranki in do odstranitve nepoboljšljivih »carristov«, dokler ne bodo socialistični voditelji opustili hvalevrednega, toda nevarnega početja, da bi si ohranili celotno stranko in vse volivce, - zaključuje članka - se ne bo moglo rešiti to težko in zapleteno vprašanje v italijanskem življenju, in italijanska demokracija ne bo mogla računati na podporo in sodelovanje socialistov.

Povračilo imetja odstopljenega ozemlja

Na podlagi mirovne pogodbe je Italija dolžna izročiti Jugoslaviji, vse kar je javnega značaja in se nanaša na odstopljeno ozemlje. Jugoslavija ima pravico do vsega, kar pritiče temu ozemlju in ni zasebna lastnina. Nekaj let so jugoslovanski funkcionarji prevzemali na Goriškem in Tržaškem vse listine, knjige in drugo ter jih prenesli v Jugoslavijo.

Zdaj pa sta se obe vladi sporazumeli, da izroči Italija Jugoslaviji vse tiste listine, in drugo, ki se je nekoč nahajalo na odstopljenem ozemlju, in ki je bilo odpeljano v notranjost Italije.

Ne gre kot samo za izvršitev obveznosti, sprejetih z določili mirovne pogodbe. Ne vemo, zakaj ne bi Jugoslavija imela pravice do vsega tega, ko je več kot gotovo in jasno, da vse izvira z odstopljenega ozemlja, pa naj bo komu še tako dragocena svetinja. Nekoč je Italija prevzela vse, kar je na prisojenemu ji ozemlju našla in tudi tisto, kar je odtod kdo odnesel. Kljub temu so nekateri italijanski krogi, ki se vedno radi kregajo, zagnali velik vik in krik proti dogovoru glede izročitve gori navedenega gradiva. Trdijo, da gre za važne spomenike o italijanstvu odstopljenega ozemlja, za dragocene knjižnice, umetnine itd.

Naj bo že kar hoče, vse bo hranjeno v Jugoslaviji in ne verjamemo, da bodo odgovorne oblasti uničile to ali ono. Ne bi imelo pomena uničevati umetno zgrajenih listin in spomenikov o italijanstvu tistih krajev ali česa drugega, ker bodo lahko od jugoslovanskih izobražencev in pristojnih oblasti prejele primerno pravilno tolmačenje, da se vzpostavi resnica, tam kjre so nekateri uganjali krivico.

Sicer pa moramo povedati, resnici na ljubo, da so Italijani, fašisti ali ne, načrtno uničevali vse slovenske in hrvatske spomenike slovenske in hrvatske Primorske ter Istre v upanju, da izbrišejo slednjo sled za nami. Morda je bil med njimi celo kdo, ki se danes huduje zaradi spoštovanja mirovne pogodbe...

Dogodki so popravili krivico, vsaj v dobrem delu, in zgodovina bo povedala svoje!...

Čemu se bojijo lastnega obraza!

Pregled o tukajšnjih Slovencih, ki ga je pred tedni objavila revija »Triesteo«, je res v marsičem pomanjkljiv in netočen, toda po drugi strani mu moramo priznati, da je znal prikazati v pravi luči tiste organizacije, ki bi se rade kazale v javnosti s povsem drugačnim licem.

To je prizadete seveda precej vznemirilo, o čemer nam pričajo razni protesti in pojasnila po slovenskih časopisih. Nekateri naši gospodje so prav zares smešni. S pomočjo svojih sopotnikov, katerim tudi ne gre po grlu, da so jih v reviji označili za filotitovce, so se ti vrinili v demokratično organizacijo in jo nato polagoma prevzeli popolnoma v svoje roke. Ti gospodje bi hoteli sedaj trditi, da njih prisotnost in delovanje v organizaciji nima nobenega pomena, pa ni tako. Če so oni komunisti ali, kar je skoraj vseeno, na tisto stran usmerjeni, je naravno, da dajo svoj pečat celotni organizaciji. Tako nas namreč učijo vsakdanje izkusnje.

Tudi v Sovjetski zvezi so komunisti v manjšini v primeri z ostalim prebivalstvom, vendar ne bomo zaradi tega trdili, da je Sovjetska zveza demokratično urejena država. Ves državni ustroj je pač v komunističnih rokah in to je dovolj. Isto velja tudi za vse organizacije, v katerih imajo vodilno vlogo komunisti. Vsako opravičevanje je torej brezpomembno!

Šolske vesti

IZPITI IN VPISOVANJE

Ravnateljstvo Nižje šole (gimnazije) in Strokovne šole v Gorici javlja, da se bodo popravni izpiti pričeli v četrtek, 1. septembra, ob 8.30, s pismeno nalogo iz italijanščine in se bodo nadaljevali po vrstnem redu, ki je objavljen na oglasni deski šole v ul. Randaccio.

Tudi sprejemni izpiti se bodo začeli isti dan.

Vpisovanje v vse razrede obeh šol je že odprto in bo trajalo do 20. septembra; tega dne se bo nepreklično zaključilo, zato naj vsi pohitijo. Vsa potrebna pojasnila daje tajništvo, ki je za občinstvo odprto vsak dalavnik od 9. do 12. ure.

Jugoslovanski demokratski savez „Bodočnost"

Na londonskem kongresu, ki se je vršil letos 22. in 23. aprila, so jugoslovanski izseljenci okoli lista »Hrvatska Zora« in lista »Srpski Vidici« ustanovili Jugoslovansko demokratsko zvezo »BODOČNOST«. Cilj organizacije Bodočnost je, da omogoči obujenje in sodelovanje vseh demokratičnih sil s področja Jugoslavije. Ona daja polno moralno in materialno pomoč vsem demokratom Jugoslavije, ki so preganjani zaradi svojega političnega, verskega in drugega prepričanja. S svojim kulturno-prosvetnim delovanjem pa orgazacija širi naravne principe v javnem življenju, ideje demokracije in svobode, medsebojno sodelovanje vseh narodov sveta.

Nedvomno predstavlja ta organizacija s svojim programom lep korak naprej k utrditvi demokratičnega življenja med vsemi Jugoslovani, brez rasne in jezikovne ter druge razlike, in tako tudi odločni korak naprej k utrditvi jugoslovanske misli.

Obračun goriške občine za leto 1960

Te dni so goriški občinski svetovalci prejeli debelo knjigo vsebujočo obračun upravnega leta 1959. Obračun izkazuje uravnovešenje med dohodki in izdatki ali prav za prav 178.713 lir pribitka. Dohodkov je namreč bilo lani L. 1.179.777, izdatkov pa L. 1.197.619.564.

Na eni prihodnjih sej bodo razpravljali o tem obračunu.

Naši romarji na Sv. Višarjah

V nedeljo 21. avgusta se je na Sv. Višarjah zbralo izredno število slovenskih romarjev, ki so prihiteli iz raznih krajev Goriške in Tržaškega, da bi se poklonili Mariji ob šestoletnici njej posvečene božje poti.

Posebnost dneva in sploh šestoletne zgodovine višarske cerkve pa je bila sveta maša v vzhodnem obredu, ki jo je daroval č. g. Stanko Janežič.

Za spomenik pok. prof. E. Komelu

Zaslužnemu slovenskemu kulturnemu delavcu, kot je bil pokojni prof. Emil Komel, se moramo hvaležno oddolžiti vsaj s tem, da mu postavimo primeren nagrobni spomenik.

Že v zvezi s pogrebom je bilo veliko stroškov, zato je prav, da prispevamo vsi, vsak po svojih močeh, za počastitev spomina tega neumornega, razumnega in odličnega organista, pevovodje in skladatelja.

Prispevke sprejema tudi Uprava našega lista.

Smrt glasbenika Emila Komela

V torek 16. avgusta popoldne so pokopali glasbenika prof Emila Komela, ki je zaključil svoje zemeljsko življenje v 86. letu starosti.

Pokojnik je bil zelo znan na Griškem, saj je vse svoje dolgo življenje posvetil glasbi bodisi kot pevovodja bodisi kot komponist. Bil je tudi odličen organist in je v tem svojstvu igral več kot pol stoletja v cerkvi sv. Ignacija na Travniku. Ni bilo zato slučajno, da so se pogrebni obredi vršili prav v tej cerkvi.

Ob odprtem grobu so se poslovili od pokojnega prof. Komela č. g. Mazora in prof. Jelinčič iz Trsta.

Preostalim naše iskreno sožalje.

DAROVI

Za spomenik prof. Komelu daruje družina Rudolf iz Trsta Lit. 1000.-

EPOHALNI USPEH K VSEMIRSKIM IZLETOM

Sproti nas bombardirajo vesti o potekih ameriško-sovjetskega vsemirskega tekmovanja. Tudi na tem področju današnji zemljan le s težavo loči propagando od resnice. Že sam način poročanja je bistveno različen: Sovjeti pripovedujejo samo o posrečenih izstrelitvah, medtem ko o vseh nezgodah trdovratno molčijo. Prav tako nemi so tudi z odkrivanjem znanstvenih izsledkov svetovni javnosti. Američani so se v zadnjih letih večkrat blamirali, ko so po bučnih napovedovanjih morali odkriti, da določeni poizkusi niso uspeli.

Prvo vprašanje vsemirskega izleta je odstrelitev rakete z zadostno pogonsko močjo, ki je potrebna, da doseže raketa višino, v kateri jo ne nadleguje zemeljska privlačnost. Raketa se pri dosegi te višine torej ne sme vrniti več na Zemljo kot se to dogaja n. pr. pri izstrelitvi topovske krogle, ko je dosegla maksimalno višino.

Z raketami so pričeli kot znano Nemci, ki so s svojimi V1 in V2 med drugo svetovno vojno bombardirali Veliko Britanijo. Z delom so takoj po vojni nadaljevali Američani in Sovjeti, deloma s podporo nemških znanstvenikov. Prve velike uspehe na tem področju so dosegli Američani. Ko se je današnji predsednik Eisenhower l. 1953 vselil v Belo hišo, so bile Združene države z atomskimi in vodikovimi bombami - kljub milijonskim sovjetskim armadam - najmogočnejša vojaška sila na svetu. Današnji predsedniški kandidat, podpredsednik Nixon se bo moral pri novembrskih volitvah krepko otepati očitkov demokratičnih tekmovalcev, da so Združene države vse preveč skoparile z denarnimi prispevki v korist vojaških znanstvenih raziskovanj.

SOVJETI NISO POČIVALI

Na Zahodu v tem času nihče ni vedel, da so Sovjeti v raketnih izkušnjah Zahod daleč prehiteli. Dne 4. okt. 1957 so Sovjeti z odstrelitvijo Sputnika I. presenetili ves svet. Sputnik I. je tehtal samo 82 kg, Sputnik II..., ki so ga odstrelili novembra 1957 je tehtal pol tone in je vodil s seboj psico Lajko, s čemer so Sovjeti dokazali, da lahko izstrelijo večstopenjske rakete. Sputnik III. (maj 1958) je tehtal že eno tono. Lunika II. so Sovjeti pognali (1959) na Luno. S tem so hoteli dokazati, da bi njihova atomska raketa lahko zadela sleherno točko na naši Zemlji. Lunika III. so Sovjeti lanskega oktobra pognali okrog Lune, ki jo je z zadnje strani fotografiral.

Američani s svoje strani tudi niso počivali. Svet so sproti obveščali tako o neuspelih kot uspelih poizkusih. Odkrili so številna vsemirska spoznanja in z njimi seznanjali svet. Pred kratkim se jim je posrečila izstrelitev satelita okrog Zemlje, ki je tehtal 2200 kg. Midas II. nosi s seboj kar 1600 kg. težko breme najrazličnejših instrumentov. Njegov za infrardeče žarke občutljiv smrček sproti javlja sleherno morebitno raketno izstrelitev, in z njim so Američani dobili v roke svarilni instrument največje važnosti.

Do sedaj so Sovjeti pognali okrog Zemlje štiri Sputnike in oba Lunika okrog Lune. Američani so v vsemirje izstrelili dve raketi, 19 pa so jih poslali okrog Zemlje. V tem času obkroža Zemljo 10 satelitov, od teh je devet ameriških.

AMERIŠKI VSEMIRSKI NAPORI

Ameriška raziskovanja napredujejo v štirih smereh: 1) se Američani želijo vojaško zavarovati; 2) želijo raziskati pogoje zunanje atmosfere in vsemirja; 3) zbirajo spoznanja, ki naj bi služila vsakdanjemu človeškemu življenju; 4) v vsemirje želijo poslati človeka in mu omogočiti srečen povratek.

Ameriški Explorer I. (jan. 1958) je bil opremeljen s transistorji, ki niso bili vešči od glavice voščene vžigalice in so s pomočjo 8 kg težkih instrumentov pošiljali na Zemljo prva avtentična poročila o smrtno nevarnem kozmičnem obroču žarkov. Nadaljni sateliti iste vrste Explorer in Pioneer so merili izžarevanja v vsemirju in ugotovili, da se pod sončnimi vplivi to izžarevanje spreminja. Tako je Pioneer IV. (marec 1959) našel desetkrat toliko smrtnih izžarevanj kot pa njegov prednik Pioneer III. (dec. 1958). Sončni madeži so 10. II. 1959 sprožili magnetične viharje, ki so močno ovirali radijski sprejem, obenem pa zvišali relativno toploto na tečajih.

Vanguard I. je kljub svoji poldrugkilogramski teži marca 1958 ugotovil na severnem tečaju 15 m visoko odebelelost, na južnem tečaju pa istočasno 15 metrsko znižanje. Pioneer V., ki je na poti proti Veneri dosegel že nad 20 milijonov km, pošilja na Zemljo radijska poročila. V oddaljenost od naše Zemlje je preletel električno polje 5 milijonov amper. Odkril je tudi novo spoznanje, da preneha zemeljski magnetizem šele v razdalji 90.000 km od naše Zemlje, to je še enkratna razdalja kot pa so jo dosedaj ocenjevali.

Kdaj bo človek preletel vsemirje in se spet vrnil na Zemljo?

Letos aprila so poslali okrog Zemlje Tirosa I. in ga opremili z aparaturami, ki zbirajo vremenske podatke. Fotografiral je na tisoče formacij oblakov, ki vplivajo na vreme. Tranzit-JB-ustroj bodo l. 1962 sestavljali štirje sateliti, ki bodo vsakih 90 minut ugotavljali vreme na slehernemu delu naše Zemlje, kar bo izredne važnosti za vojaščino, za morsko plovbo in poljedelstvo.

Samos sestav, ki bo v polnem obratovanju l. 1964, bo sproti fotografiral našo Zemljo in pošiljal posnetke na Zemljo. To bo prvi resnični nebesni vohun.

ZGODOVINSKI DAN: 12. AVGUST 1960

Tako smo prišli do projekta »Discoverer«, ki stane Združene države letno nad 50 milijard lir. Ta načrt rešuje naslednjo nalogo: Po 17 obletih naše Zemlje se Discoverer pojavi nad Kodiakom na Alaski. V tem trenutku mu spremenijo smer in iz satelita se odlepi konica, ki jo zavirajo protiraketne sile, dokler se na njej pritrjeno padalo ne odpre. V konici pričenja vreščati radijski signal in iz konice same se vsiplje aluminijasti dež, s katerim javlja na preži zasidranim ladjam in opazovalnim letalom na radarskih zaslonkah svojo prisotnost. Vse to mora seveda delovati na sekundo natančno.

Vse do letošnjega 12. avgusta so se konice izmuznile radovedni človeški roki. Od 12. poizskusov, se jih je 6 ponesrečilo, pri ostalih pa konice niso našli. Discoverer XIII. je po izstrelitvi dosegel višino 160 km oddaljenosti od naše Zemlje, ko jo je pričel obkroževati kot vsi ostali ameriški in sovjetski preizkuševalni sateliti. Ob 17. obkroženju, v trenutku ko je letel nad Alasko, so njegovi konici z instrumenti z Zemlje zapovedali povratek. Ločila se je od rakete ter padla kakih 520 km od otočja Honolulu v morje. Letala ameriškega letalstva bi jo morala prestriči v posebne mreže, ali to jim ni uspelo. Zato je z ladje »Haiti Victory« odletel helikopter in jo s posebnimi pripravami potegnil iz vode.

Istega dne so Američani dosegli še en uspeh z balonom »Echo«. Izstrelitev so izvršili s tristopenjsko raketo »Delta-Thor«. Ko je raketa dosegla določeno višino, se je napihnil balon, kakih 30 metrov premera in takoj nastopil svojo pot okoli Zemlje. Balon je poizkusna relejna postaja za radijske prenose. Na balonu se je po radiju emitirana poslanica predsednika Eisenhowra, ki so jo v ta namen registrirali, odbijala in tako vpostavila zvezo med vzhodnimi in zahodnimi predeli Združenih držav. Ta izsledek bo zrevolucioniral celotno svetovno radijsko povezanost. Echo je oddaljen od Zemlje 1640 do 1870 km. Pot okrog Zemlje napravi v 121 minutah s hitrostjo 27.000 km na uro. Opazili so ga kot zvezdo prve velikosti tudi nad našim mestom 13. avg. ob 22,15.

V petek, 19. avg. so Sovjeti izstrelili svojo drugo vsemirsko raketo. Poleg drugih živih bitij sta bili nameščeni v konici tudi psici »Strelka« (puščica) in »Bjelka« (ververica). Tudi Sovjetom se je posrečil poizkus povratka konice sedem dni za posrečenim ameriškim poizkusom. S tem sta obe državi dospeli do izhodišča za izstrelitev človeka v vsemirje.

BODOČI NAČRTI

Na jesen nameravajo Američani poslati satelita okrog Lune. Uspeh pa je po mnenju stroovnjakov problematičen. Manjka jim ustrezno pogonsko gorivo in tudi točnost vodenja na daljavo še ne zadovoljuje. Televizijska kamera naj bi vsakih 12 sekund prenašala svoje posnetke na Zemljo. Na Luno nameravajo odložiti 45 kg instrumentov, ki bi dospeli na Lunino površje s hitrostjo 110 km na uro. Instrumenti so tako izdelani, da bi se ob udaru na Lunino površino ne pokvarili, temveč bi takoj pričeli s prenašanjem poročil z Luninega površja. Izdelati so morali povsem nove instrumente, tako n. pr. seizmograf (za merjenje potresov) ki tehta samo poldrug kilogram in kateremu padec z višine 600 metrov ne more do živega. Od tega instrumenta si obljubljajo podatke o notranjosti Lune.

Drugi ameriški raziskovalci se ukvarjajo z Marsom. Posebno radovednost še vedno vzbujajo Marsovi prekopi in seveda vprašanje, ali je življenje na tem planetu mogoče.

Se težja bodo raziskovanja Venere, kajti kamere bodo samo prikazovale to, kar vidimo z Zemlje - rumeno pregrinjalo oblakov, ki jih lahko predrejo samo radarske naprave. Ker je Venera bližja Soncu kot Zemlja, vlada tam izredna vročina, kar morajo pri proizvodnji aparatov upoštevati.

Ameriška mornarica se ukvarja z vremenskimi raketami, ki dosežejo višino 1600 km in zbirajo podatke v krogu 5000 km. Vremenski sateliti naj bi pošiljali vremenska poročila vsem ladjam.

KDAJ BO ČLOVEK PRELETEL VSEMIRJE?

Na papirju so najvažnejše probleme že rešili. Sovjeti že razpolagajo s primernim pogonskim sredstvom za pogon rakete s človeškim potnikom. Eletronski možgani in radijski oddajniki iz daljnega vsemirja morajo biti večji od sedanjih. Vožnja v vsemirje je mogoča in potrebne konice so že izdelali, prav tako kot so preizkusili pogoje človeškega potovanja v vsemirje. Tudi vprašanja temperature, oblačil prehrane in izločkov (kemično) so rešili. Breztežnost ni tako neznosna kot so mislili. Že v doglednem času bodo našli zanesljivo obrambo proti smrtonosnemu kozmičnemu izžarevanju.

Najtežji problem ostaja povratek v zemeljsko atmosfero. Konica bi morala prodirati v zemeljsko atmosfero skoraj plosko, zavirati pa bi jo morale protirakete, ker bi drugače zaradi drgnenja zažarela in zoglenela posadko ter se končno vpepelila. Tudi ta problem je že na najboljši poti rešitve. Odgovor na vprašanje, kdaj bo človek preletel vsemirje, postavljajo zaenkrat še preroki, znanost na to vprašanje še ne more odgovoriti z navedbo časa.

ALI BO ELEKTRIKA ZAMENJALA BENCINSKI SMRAD IN ROPOT?

Že desetletja sanjarijo ljudje, ki jim življenje pretresa ropot motorjev, ki jim smrad izpuhov zastruplja ozračje in jim bencinske cene diktirajo monopoli, kako idealna bi bila vožnja brez vseh teh zoprnih spremljevalcev. Že v časih pred prvo svetovno vojno so na Dunaju obratovali elektroavtomobili kot taksiji. Ta stara klasična vozila ni poganjal bencin, ampak električna energija, nakopičena v težkih in obsežnih akumulatorjih. Prav takih, ki spravljajo današnje avtomobile vseh vrst v pogon. Akumulatorju pravimo v preprosti govorici tudi baterija.

Le poskušajmo prenašati po obsežnosti razmeroma majhno baterijo, pa se bomo prepričali o njeni svinčeni teži. Res je sestavljena iz številnih svinčenih plošč, ki jih namaka razredčena žveplena kislina.

Tiskarski stavec Karl Luneburg iz Hamburga je skonstruiral povsem novovrsten akumulator. V prozorni škatlji za kavo je namestil nekaj kovinskih rešetk in en kilogram plastičnega zrnja. Če bi iznajditelj ta svoj izum razkazal kakršnemukoli že električarju z besedami: »V to pripravo lahko nakopičim prav toliko električnega toka kot v navadno avtomobilsko baterijo«, bi se mu električar gotovo s pomilovanjem nasmehnil.

Tudi še danes si znanstveniki niso na jasnem, kaj se dogaja v »plastičnem akumulatorju« hamburškega stavca. Ta je namreč odkril popolnoma nov princip izdelovanja baterij iz plastike. Izboljšani in izpopolnjeni plastični akumulator je medtem časom že v mnogih državah patentiran.

Nova baterija visoko prekaša s kislino polnjene akumulatorje. Je izredno enostavno zgrajena: nekaj plastičnih plošč, nekaj tankih kovinskih rešetk, to je vse. Tekočine ne vsebuje nobene. Lastnost kopičenja električne energije ni zasnovana kot pri dosedanjih baterijah na kemičnih procesih, temveč na teoretično še ne pojasnjenih postopkih, ki jih strokovna govorica označuje z besedo »elekfref tehnika«. Medtem ko je svinčena baterija že po nekaj letih povsem neuporabna, je plastični akumulator praktično neuničljiv. Ne potrebuje nobene oskrbe in je popolnoma neobčutljiv za zunanje vplive in preobremenjenost. Pri vsem tem pa deluje prav tako zanesljivo kot druge baterije.

Pred dobrim letom je Karl Luneburg svojo svinčeno baterijo zamenjal s plastičnim akumulatorjem. Kdor bi danes preikušal njegov avto, ne bi našel nobene razlike.

Izumitelj pa misli seveda na povsem drugačne projekte. Prepričan je - in z njim sloviti znanstveniki na tem poprišču -, da bo novi plastični akumulator omogočil konstrukcijo elektrovozil, ki bodo odpravila vse zgoraj naštete nevšečnosti. Kaj bodo k temu rekli bencinski magnati pa je drugo vprašanje.

Vzroki muhastega vremena

Po vseh koncih in krajih stresajo jezo nad letošnjim poletnim vremenom. Ne zabavljajo samo kmetje, ki ne morejo posušiti sena, ki jim krompir ponovno kali v zemlji, ki se bodo otepali kislega vina, hudujejo se prav tako letovičarji, izletniki in turisti kot vsi tisti, ki se morajo preživljati od dohodkov tujskega prometa. Vsi skupaj, eni in drugi pa iščejo krivca, ki povzroča tako kislo vreme. Velika večina ljudi, mnogi pod vplivom politične propagande, pripisujejo krivdo atomskim razstrelitvam. Znanost pa krivi: 1) sončne pege, protuberance, ki povzročajo določene elektromagnetične motje v zračni atmosferi in s tem odločno vplivajo na vremenske razmere; 2) določena klimatična kolebanja, ki se ponavljajo v rednih obdobjih in povzročajo suha in mokra leta.

Meteorološki zapisi v zadnjih sto letih kažejo, da so naši predniki v letih 1850 do 1880 preživljali v Srednji Evropi zelo mrzle in deževne čase. Po zatrdilih znanstvenikov smo spet v dobi »mokrih let«. V zadnjih desetletjih se je to že dogajalo od 1935 do 1940. Od l. 1941 do 1949 smo imeli vroča in suha poletja. Z letom 1952 so nastopila vlažna poletja.

Taka klimatična kolebanja so se vedno dogajala in se bodo ponavljala tudi v bodoče. Povzročajo jih premiki v splošnem zračnem kroženju zemlje, ki spreminjajo pravilno porazdelitev toplote.

Najnovejša raziskovanja pa so ugotovila, da se je prirastek ogljikovega dvokisa v ozračju močno povečal. Znanstveniki ameriške John-Hopkinove univerze zatrjujejo, da so zemljani od l. 1900 pokurili 100 milijard ton premoga. Letna uporaba bencina in nafte pa znaša okrog 700 milijonov ton. Na ta način se je z ogljikovim dvokisom, ki odhaja iz tovarniških dimnikov in avtomobilskih izpuhov v zrak, povečal zaščitni pas okrog zemlje, ki deluje kot orjaški cvetličnjak. Temperatura narašča pod izolacijsko plastjo, čeprav tega posameznik niti ne opazi. Merjenja v geofizičnem letu so dognala, da se je povprečna zemeljska temperatura dvignila za 1,22 stopinje Celzija. To seveda ne izgleda mnogo, vpliva pa pomembno na naše klimatične razmere. Ledeniki se talijo in s tem se sprostijo velike množine vode. Eno desetino zemeljske površine pokrivajo ledeniki. Morska gladina se je zvišala, poplavljene so bile velike zemeljske površine, zato izhlapeva več vode in večkrat in vztrajnejše dežuje.

Pred sto leti so še 40 odsto naše zemlje pokrivali gozdovi, danes znaša ta površina komaj dobrih 20 odsto. Tam, kjer so v prejšnjih časih zemljo pokrivali gozdovi z nizkim grmičevjem, imamo danes očiščene iglavce. Ljudje so uredili vodne tokove, osušili močvirja in s tem znatno zavrli porazdelitev padavin.

Tako sta narava sama in z njo tudi moderni človek sprevrgla vreme.

POD ČRTO

PRED ŠTIRIMI DESETLETJI

Prvi koraki slovenske državnosti

2.

VOJAŠKA ORGANIZACIJA SLOVENIJE

Poverjenik za narodno obrambo pri Narodni vladi je 31. okt. javno pozval bivše avstrijske častnike in vojake pod orožje. Prvi dan se je odzvalo komaj dobrih sto častnikov in vojakov. Večina je bila še na poti domov. Ljubljanski polk gorskih strelcev št. 2 se je vrnil domov šele okrog 10. nov. Poverjenik za narodno obrambo je svoj poziv ponovil 8. nov.

Prvo slovensko vojaško enoto je organiziral 1. novem. tedanji major Rudolf Maister - Vojanov v Mariboru. Še istega dne je Maister s svojim vojaštvom prevzel vojaško oblast. To je bil najvažnejši dogodek v teh kritičnih dneh, saj je bila od tega trenutka dalje zagotovljena današnja severna meja Slovenije.

V Mariboru je bil ustanovljen Narodni svet, ki so ga sestavljali najbolj zavedni Slovenci. Člani sveta so bili tudi nekateri častniki, med njimi major Rudolf Maister. Narodni svet je sklenil, da zagotovi Maribor in vso Spodnje Štajersko Jugoslaviji. Dne 1. nov. je avstrijski garnizijski poveljnik v Mariboru razlagal zbranim avstrijskim častnikom potrebo, da se v Maribor pritegnejo zanesljive avstrijske čete iz Gradca in drugih krajev »za zavarovanje miru in reda«. Prisotni major Maister je na te predloge izjavil, da je vse to nepotrebno, ker da je v imenu Narodne vlade v Ljubljani prevzel vso vojaško oblast v Mariboru in po vsej Slovenski Štajerski, čeprav za to izjavo ni bil pooblaščen. Zapustil je častniško konferenco in odšel v vojašnico 26. avstr. pešpolka, oznanil vojakom, da je prevzel poveljstvo in pozval vse neslovenske vojake, da zapustijo vojašnico in odidejo domov, Slovenci pa da ostanejo pod orožjem. Neslovenci so odšli, ostalo pa je 16 častnikov in 160 vojakov Slovencev. S to peščico je do 3. nov. odstranil iz Maribora vse ostanke bivše avstrijske armade.

Spričo tako malega števila slovenskega vojaštva je moral major Maister pristati na zahtevo nemške občinske uprave, da se 3. nov. organizira Zaščitna obramba (Schutzwehr), v katero so se javili samo Nemci, Slovenci so se priglašali Maistrovi enoti. Zaščitna obramba je narasla skoraj na 1000 mož, zato je major Maister na lastno pest 9. nov. razglasil splošno mobilizacijo. Tako se je formiral Mariborski pešpolk, ki je štel tri bataljone, nekoliko šibkejši polk pa so postavili v Celju (Celjski pešpolk). V noči med 22. in 23. nov. so naše enote razorožile Schutzwehr in tako končno prekrižale vse avstrijske načrte za priključitev Maribora in Slovenske Štajerske Nemški Avstriji.

V času od 25. nov. dalje je Maister postopoma zasedal vso današnjo severno mejo Slovenije od Radgone pa do Dravograda. S tem je bil zavarovan vzhodni blok Slovenske Koroške.

Medtem je tudi Narodna vlada v Ljubljani pričela z uvajanjem potrebnih vojaških ukrepov. Ustanovljeno je bilo vrhovno poveljstvo »Poveljstvo drugega vojnega okrožja«, ki je bilo podrejeno slovenski vladi, posredno pa tudi najvišji vojaški organizaciji Narodnega veća. Poveljnik okrožja je bil bivši avstrijski podmaršal Ištvanović, načelnik štaba pa podpolkovnik Ulmanski.

V Ljubljani je bil ustanovljen »Ljubljanski pešpolk«, nato »Slovenski planinski polk«. Dne 6. nov. se je ustanovila »Komanda srpskih trupa«, ki so jo sestavljali vračajoči se srbski vojni ujetniki in je kmalu narasla na »26 pešadijski puk«. Primorski Slovenci so formirali »Tržaški polk«, »Poveljstvo topništva« pa je sestavljalo nekaj topniških baterij. Ob koncu novembra 1918 je Slovenija razpolagala s 610 častniki, 8350 vojaki, 1080 konji, 234 strojnicami in 537 topovi.

Na Koroškem niso na pobudo ljubljanske vlade ustanovili niti ene same vojaške enote. Poskusi, da se v Železni Kapli in Borovljah ustanovi vojaška enota iz koroških Slovencev, so propadli. Šele kasneje je poročnik Primožič po lastni pobudi formiral šibko četo v Gornjem Rožu.

Mariborski, Celjski in Tržaški polk so zavarovali severno štajersko mejo, ljubljanske enote pa so bile deloma na demarkacijski zahodni meji. Vse do tega časa niso na Koroško odposlali niti ene same vojaške enote. Avstrijci pa so s svoje strani imeli na Koroškem že kakih 1000 mož. Težkoče so povzročala tudi določila o premirju, ki so dovoljevala zasedbo bivšega avstrijskega področja samo zavezniškim silam, t. j. tudi srbskim, kar bi vlada kaj lahko izkoristila prav na Koroškem in je o tem obvestila osrednjo vlado v Beogradu in srbsko Vrhovno komando.

Na prošnjo Narodnega veća je delegat Vrhovne komande, podpolkovnik Simović zahteval, da se Jugoslovanska divizija, ki so jo sestavljali prostovoljci na solunski fronti, napoti v Slovenijo za zaščito meje. Vrhovna komanda je takoj odgovorila, da je iz tehničnih razlogov prevoz nemogoč, zato pa so obljubili, da pošljejo 7. pešpolk iz Beograda. Ta polk pa je bil poslan v Novi Sad in ne v Slovenijo.

Kot šef srbske vojne misije je prispel v Ljubljano, general Krsta Smiljanić. V začetku februarja 1919 se je njegova misija preobrazila v »Komando Dravske divizije«. Vrhovno poveljstvo zavezniških vojaških sil je 25. dec. 1918 obvestilo Vrhovno komando, da se praktično ne priznava obstoj jugoslovanske vojske, ki jo je organiziralo Narodno veće v Zagrebu oziroma ljubljanska vlada. Slovenski polki so bili potemtakem nekaka ilegalna vojska. Nasprotno pa so določila o premirju priznavala obstoj avstrijskih vojaških enot. Tak položaj je zahteval od ljubljanske vlade zvrhano porcijo drznosti in energije, česar pa je manjkalo.

VOJAŠKI POLOŽAJ NA KOROŠKEM

Koroški Slovenci so bili v tem času v takem položaju, da ni bilo misliti na lastno osvobojenje, ampak jim je bila nujno potrebna izdatna pomoč. Ta pa je prihajala komaj po kapljicah.

Dne 7. nov. je v sporazumu z majorjem Maistrom odšel proti vzhodni Koroški junaški poročnik Malgaj s 120 prostovoljci ter zasedel Dravograd, Guštanj in Prevalje. Organiziral je narodne straže in prevzel oblast. Avstrijci so protestirali in končno odšli. Kraji, ki jih je Malgaj osvobodil, še danes pripadajo Jugoslaviji. Dne 8. nov. je vlada pooblastila kapitana Alfreda Lavriča za »vrhovno vodstvo obrambe koroške meje«. Za severno mejo je bila določena za enkrat reka Drava, vzhodni del Koroške, (t. j. Pliberk, Velikovec) pa je spadal pod poveljstvo generala Maistra, oziroma njegovega »Štajerskega obmejnega poveljstva«. Vojaka niso majorju Lavriču dali na razpolago niti enega. Oborožene sile naj si organizira sam kakor ve in zna.

Lavrič je v Tržiču nabral kakih 60 prostovoljcev, se s to četo napotil proti Ljubelju, ki so ga držali Avstrijci. Med 18. in 19. nov. je prekoračil zasneženi prelaz, razorožil avstrijsko posadko pri Sv. Lenartu in osvobodil Borovlje. Poveljnik avstrijskih koroških oboroženih sil, podpolkovnik Hilgert je z zastopnikom koroške deželne vlade obiskal Lavriča in po živahnih medsebojnih pričkanjih sta avstrijska odposlanca podpisala pogodbo, s katero celovška vlada priznava Slovencem pravico, da sami upravljajo slovenski del Koroške. Demarkacijska črta je potekala na Dravi in Zili, od Velikovca do Podkloštra, vzhodni del te črte pa je spadal v pristojnost generala Maistra. Pogodba je bila ratificirana 23. nov.

Tako je bila vsaj na videz Slovenska Koroška zagotovljena matični domovini. Lavrič pa je za zavarovanje 80 km dolge demarkacijske črte razpolagal s 13 častniki in nekaj nad 100 vojaki s 3 strojnicami. V svojih spominih zatrjuje Lavrič, da bi skupno z generalom Maistrom lahko zasedel takorekoč brez strela celotno Slovensko Koroško, če bi imel na razpolago 3 do 4 bataljone vojaštva. Z nekoliko odločnosti bi vlada v Ljubljani tako neznatno število vojaštva lahko preskrbela. Od Vrhovne komande obljubljeni 7. pešadijski puk tudi ni dospel. Priložnost zasedbe je bila zamujena.

Proti koncu novembra je general Maister okrepil slovenske posadke v Mežiški dolini. Poročnik Malgaj je na ta način 25. novembra osvobodil Pliberk, razorožil avstrijsko posadko in 30. nov. zavzel Velikovec in z njim zavaroval mostišče severno od Drave. Istočasno pa je general Maister sklenil z avstrijskim vojaškim poveljstvom v Gradcu pogodbo o demarkacijski črti na Štajerskem in Koroškem; od ljubljanske vlade in vrhovnega poveljstva pa je zahteval, da nemudoma izvršita zasedbo Slovenske Koroške ter jima stavil na razpolago tudi svoje lastne enote. Na to zahtevo so mu odgovorili, naj se ne vmešava v politična vprašanja in naj ne sklepa pogodb, že zato, ker je Koroška v celoti izven njegove kompetence. General Maister pa se na take nepremišljene ukore tudi ob tej priložnosti ni oziral, akcijo pa mu je preprečila železničarska stavka, ki so jo organizirali nemški in nemškutarski nestrpneži po naročilu graške in celovške deželne vlade. Železničarji na teh področjih so bili v glavnem Nemci z razliko od železničarjev ljubljanskega železniškega ravnateljstva.

Ker po pogodbi z dne 27. nov. nismo mogli takoj zasesti celotnega ozemlja Slovenske Koroške in postaviti Avstrijo pred izvršeno dejstvo, je celovška vlada pričela odklanjati podpisano pogodbo. Naknadna pogajanja z Avstrijci v Mariboru in Ljubljani so propadla. Že sama načelna pogajanja so bila za nas poniževalna, ker je ljubljanska vlada z njimi odkrivala svojo slabost.

(Nadaljevanje prihodnjič)

»Gosposki narod« še ni izumrl

Glasilo južnotirolske Volkspartei »Dolomiten«, ki je glavni bojevniški organ za uveljavljanje narodnostih pravic na Južnem Tirolskem, prinaša v št. 188 z dne 18. avg. naslednjo karateristiko slovanske narodne manjšine v Vzhodni Nemčiji, ki jo Nemci imenujejo »Sorben«, mi pa to najmanjšo slovansko jezikovno vejo označujemo z njenim lastnim imenom: Lužiški Srbi. Uredniki dnevnika »Dolomiten« to ponovno poudarjamo, čeprav nas je svoječasno »Novi list« prav zaradi takih ugotovitev razglašal »za neodgovorne« -, so prav isti nepoboljšljivi zagovorniki razkričanega pripadništva »Herrenvolku« (gosposkemu narodu) kot so bili njihovi vilhelmovski predniki ali hitlerjevski sodobniki. Za Nemca se morajo uveljaviti vse pravice, raznarodovanje Nemcev je zločin. Za narode manjšine, ki jih je usoda izročila v »varstvo« Nemcem, pa je prav isto raznarodovanje prva germanska čednost.

»Dolomiten« pišejo dobesedno: »Od leta 1945 dalje od nemških komunistov zaščitena manjšina Lužiških Srbov v Spodnji in zgornji Lužici v Sovjetski coni nima sedaj nabenega interesa na svojem »prednostnem« ravnanju. Že davno asimilirani Lužiški Srbi naj bi po vojni oživeli kot slovanska manjšina, zato so jo zelo razvajali. Največkrat proti volji prizadetih, katerim so vcepljali dolžnost, da se poslužujejo svojega pradavnega jezika, čeprav razume le nekaj sto ljudi po nekaj odlomkov tega jezika (!!). Ustvarjali so jim lastne občinske uprave, lastna sodišča, samostojno poštno upravo itd. Tudi Socialistična enotna stranka (KP) je ustanovila posebne lužiškosrbske partijske skupine. Režim pa je zgolj v začetku užival nekaj opore v krogih lužiškega srbstva, ki si je od komunizma obetalo priznanje v vprašanjih kulturne in politične samouprave. Nikoli pa ni režim privolil v kaj več kot v določeno samostojno kulturno življenje.«

Tako pravi o Lužiških Srbih uradno glasilo bojevnikov za pravice nemštva na Južnem Tirolskem. Nemški leksikon (Knaurs Lexikon), ki se gotovo ni izločil iz vrst »Herrenvolka« in je l. 1954 izšel v Monakovem, to je na nemški zemlji, kjer so ljudem nemške razmere bolj domače kot južnotirolskim Nemcem, pravi o Lužiških Srbih tole: »Vendi, Sorbi, nemško misleči Slovani, živeči v Spodnjih in Gornjih Lužicah. Jih je kakih 60.000; govorijo vendski, jezik, ki je ohranjen v Lužicah (Spreewald)«. Isti vir pravi, da je južnih Tirolcev 3 in polkrat več. Nikjer na svetu pa ni pravice, ki bi po številu prebivalstva odmerjala dolžnosti in obveznosti. Zakaj je Lužiških Srbov danes tako malo pa je krivda »Herrenvolka«, ki je z ognjem in mečem skozi stoletja zatiral in raznarodoval svoje narodne manjšine tako Slovence na Koroškem kot Lužiške Srbe v vzhodnonemški pokrajini, skozi katero tečeta reki Spreva in Nisa. Njihovo kulturno središče pa je Budišin (Bautzen).

Če želijo južnotirolski Nemci, kot to zatrjujejo na eni celi strani imenovanega lista - samo en dan kasneje -, da jih bo v njihovih pravicah podprlo svetovno javno mnenje, potem morajo predvsem temeljito pomesti z raznarodovanjem v svoji lastni hiši, kjer leži na kupe teh sramotnih smeti. Šele potem, ko se bo to tudi zgodilo, ko bodo priznali, da so na Koroškem z nasilnim političnim in gospodarskim pritiskom fabricirali »nemški čuteče vindišarje«, v Nemčiji pa prav tako »nemški čuteče Polaken in Venden« in da iskreno želijo te stoletne krivice tudi popraviti, potem jih bo na Južnem Tirolskem ali kjerkoli že podpiralo tudi svetovno javno mnenje. Dokler pa si oholo domišljujejo, da so »Herrenvolk«, jim bo svetovno javno mnenje odkrekalo vsako podporo, ker to mnenje »Herrenvolka« ne priznava. Ga ne priznava v Afriki in Aziji, še toliko manj v Evropi.

* * *

Ko smo že pri Lužiških Srbih, moramo povedati slovenski javnosti, da Lužiški Srbi po zaslugi pruskega komunizma umirajo. Kot smo pred kratkim poročali so pruski komunisti pričeli z nasilniško kolektivizacijo. Po drugi svetovni vojni so končno Lužiški Srbi postali gospodarji svoje lastne zemlje. Do tega časa so hlapčevali pruskim bogatašem. Sedaj po 15 letih lastnega gospodarjenja pa so jih obsodili na zopetno hlapčevanje staremu gospodarju z drugačnim oblačilom. Lužiški Srbi so se edini v Vzhodni Nemčiji hrabro postavili rdečim grofom po robu, končno pa jih je nasilje strlo.

Po vsej Gornji in Spodnji Lužici potujejo v teh dneh češkoslovaške in poljske repatriacijske komisije. Take komisije so delovale že l. 1945., vendar z zelo skromnimi uspehi. Pruski komunisti so Lužiškim Srbom obljubljali zemljo in narodne pravice. Čehi in Poljaki pa so se med seboj pričkali, komu izmed obeh pravzaprav Lužiški Srbi pripadajo. Takrat se je na Poljsko in v Češkoslovaško preselilo kakih 620 družin.

Danes je to povsem drugače. Poljski in češki komunisti so razumeli, kako odvratni so kolhozi Lužiškim Srbom, zato so zadevo ponovno načeli. Del Lužic leži na vzhodnem bregu reke Nise, to je pod današnjo poljsko vrhovnostjo. Sem mislijo Poljaki naseliti Lužiške Srbe, ki so siti pruskega hlapčevanja. Čehi nameravajo Lužiške Srbe naseliti po zapuščenih sudetskih krajih. Dosedaj so Čehi in Poljaki preselili iz Lužic 954 družin.

Prijavljenih pa je še kakih 1400 družin. Na Poljskem je kolhozovstvo le na papirju, na Češkem še nima veljave po sudetskih krajih in je zato odliv v obe komunistični obmejni državi precejšen. Edina ovira za večje preseljevanje je pogoj, da mora prizadeti dokazati, da izhaja on sam ali pa pripadnik njegove družine iz poljskih oziroma čeških predelov. Naseljeni Lužiški Srbi na Poliskem in v Češkoslovaški prejmejo od države po 30 do 45 jutrov zemlje z vsemi gospodarskimi in stanovanjskimi poslopji v last. Obe državi, jamčita naseljencem, da jih v nobenem primeru ne bodo silili v kolhoze. Poljaki bodo ta zagotovila verjetno tudi izpolnjevali, Čehi morda manj.

V enem in drugem primeru jih bodo Poljaki kot Čehi asimilirali, Nemci pa bodo ostanke izbrisali. Tako v prosvitljenem XX. stoletju, v dobi, ko se azijski in afriški narodi otresajo tujega jarma, izumira najmanjši severoslovanski narod.

Priznanja in utehe

Od slovenskih organizacij in vidnih političnih in kulturnih delavcev doma in v tujini je SDZ v Trstu prejela ob izgubi svojega predsednika, dr. Josipa Agneletta, še naknadno številne izraze priznanja in zahvale zaslužnemu tržaškemu voditelju, kar je vodstvu in članstvu SDZ v veliko zadoščenje in krepka spodbuda za nadaljevanje dela in naporov za dosego ciljev, ki nam jih je blagopokojnik začrtal. Zaradi skromno odmerjenega prostora navajamo le nekaj odlomkov plemenitih besed slovenskih rojakov in drugih prijateljev, katerim se prisrčno zahvaljujemo.

SLOVENSKA DEMOKRATSKA ZVEZA, GORICA: Dr. Josipa Agneletta bomo ohranili v trajnem spominu in ga častili kot poštenega in zavednega Slovenca, voditelja slovenskih demokratov Tržaškega ozemlja v najtežjih časih sodobne slovenske zgodovine. - Bil je mož kremenite značajnosti, bistrega uma in plemenitega srca. Ljubil je slovenski rod iz vsega srca in mu posvetil vso skrb za njega obrambo, zaščito in napredek. - Zaradi težke izgube, ki ste jo s smrtjo dragega in ljubljenega prijatelja in soborca predsednika utrpeli, sočustvujemo z Vami vsemi, dragi bratje Slovenske demokratske zveze iz Trsta! Predsed. SDZ Gorica, dr. Avgust Sfiligoj.

SLOVENSKA PRAVDA, LONDON. *V težko dolžnost si štejeva, da Vam v imenu Izvršnega odbora Slovenske Pravde izrečeva globoko sožalje ob nenadni izgubi Vašega spoštovanega predsednika gospoda dr. Josipa Agneletta. - Zagotavljava Vas, da bo Slovenska Pravda ohranila njegovo ime v hvaležnem spominu za vse, kar je dobrega napravil tako za Slovence na Tržaškem kot za slovenski narod na splošno. Z iskrenimi pozdravi, za Izvršni odbor: V. A. Farkaš, preds., D. Pleničar, tajnik.*

KLIC TRIGLAVA, LONDON. Presunila me je vest o smrti gospoda dr. Josipa Agneletta, predsednika konzorcija Vašega lista in njegovega ustanovitelja. Sprejmite, prosim, moje iskreno sožalje ob tej težki izgubi. Z iskrenimi pozdravi Dušan Pleničar, urednik.

VECESLAV VILDER, PRVAK JUGOSLoV. SAMOSTOJNE DEMOKRATSKE STRANKE, LONDON. Tek sada čitam iz »Demokracije« za mene užasnu vijest, da je umro moj dragi prijatelj, dr. Agneletto... Ne mogu da formalno izrazim vama svoje duboko saučešće, jer ga ja jednako trebam. Ne mogu doći k sebi od one porazne viejsti o Agnelettovoj smrti. Plačem s vama. Mnogo pozdravljam sve vas zajedno, Vaš iskreni i odani Večeslav Vilder.

SLOVENSKO DRUSTVO SYDNEY, AVSTRALIJA. ...Odbor Slovenskega društva - Sydney je ob smrti dr. Josipa Agneletta sklenil razpisati letno literarno nagrado v spomin dr. Agneletta ter istočasno enako nagrado v spomin pok. prelata Podgorca... Namen našega natečaja je poživeti spomin pokojnih borcev za slovenske pravice na Koroškem in Primorskem ter postaviti trden most med rojaki na naši zemlji in med onimi, ki smo v tujini... S slovenskimi pozdravi! Za Slovensko društvo - Sydney, Jože Cuješ, tajnik.

Pripomba uredništva: Natečaj bo »Demokracija« objavila takoj ko bodo urejene še neke formalnosti.

UN. PROF. JOZE VELIKONJA, DEPT. OF GEOGRAPHY SOUTHERN ILLINOIS UNIVERSITY CARBONDALE, ILLINOIS, USA. Dovolite mi, da od daleč in pozno sporočim svoje sožalje ob smrti dr. Josipa Agneletta. »Ameriški domovini« sem poslal priložene vrstice (Pripomba ured. Prof. Velikonja nam je poslal prepis obširnega zelo toplo napisanega spominskega članka)*s prošnjo za objavo. Hotel sem se na ta način vsaj malo oddolžiti pokojnemu ter pokazati na veliko spoštovanje ki ga je užival pri ljudeh, ki bi jih prej štel za nasprotnike kot prijatelje. S prijateljskimi pozdravi. Vaš Jože Velikonja.*

HRVATSKI GLAS, WINNIPEG, MAN., KANADA ...list »Demokracija« stekao je u toku godina veliki ugled ne samo medju našom manjinom u Italiji, već i medju slovenskom emogracijom uopće... U dr. Josipu Agnelettu izgubili su tržćanski Slovenci i Hrvati nenadoknadivog neustrašivog zastupnika i prvaka. O. A.

Krik proti demontaži tržaškega gospodarstva

Vest o premestitvi projektivnega urada ladjedelnic iz Trsta v Genovo ni samo razburila tržaške javnosti, ampak jo je solidarno povezala v en sam protestni krik vseh slojev in vseh političnih strank. Protestne stavke se ni udeležilo samo tržaško delavstvo, ampak celotna tržaška gospodarska skupnost.

V Rim je odpotovala kvalificirana tržaška delegacija, da prepriča merodajne kroge o težkih posledicah demontaže tržaške gospodarske dejavnosti Izgleda pa, da bo ostalo le pri simboličnih protestih. Z likvidacijo STO je naše mesto postalo člen provincialnih sestavin, podrejenih pomembnejšim gospodarskim in političnim središčem v državi. Proces demontiranja se bo verjetno na vseh gospodarskih sektorjih v eni ali drugi, v javni in prikriti obliki nadaljeval, če ga namreč že v sami kali ne preprečimo. Kako? O tem morajo resno in trezno razmišljati vsi gospodarski, socialni in politični krogi. Izločiti je treba vse politične in druge špekulacije; strnjeno združiti vse sile prebivalstva tako kot je pokazala stavka, in to strujenost ohraniti živo in budno ne samo za 24 ur, temveč permanentno. Nedotaknjena javnost vseh javnih funkcij mora postati neporušljivo načelo vsega tržaškega prebivalstva.

Živimo v demokratični državi; zavedajmo se ob vsaki uri svojih demokratičnih pravic; preprečujmo vsako izigravanje s skupnimi, pridobljenimi dobrinami! Samo na trdni povezanosti našega hotenja se bodo razbili valovi gospodarske in upravne demontaže našega mesta. Gre za kruh in ugled vseh Tržačanov.

Lahkomiselne gorečnosti

Tudi med razumniki, ki niso neposredni titovski in komunistični agitatorji, se širi moda ploskanja »nacionalizmu« - seveda ne med nami, kjer je to zločin, ampak v Aziji in Afriki - in vzklikanju tistim, ki po kolonialnih deželah oznanjajo »neodvisnost«. Dejansko pa klije z gesli »samoodločba« in »lastno vladanje« po mnogih deželah avtokracija in tiranska diktatura.

Po premnogih na novo ustanovljenih državah južnovzhodne Azije in Afrike ni sledu po svobodi za posameznika. Stalno prihajajo iz teh dežel poročila o prepovedi svobodnega tiska, o množičnih aretacijah ljudi, ki izražajo nasprotno mnenje kot ga ukazuje oblastniški sloj.

Naj se te države imenujejo Cejlon, Indonezija ali nove »republike« v Kongu, v Laosu ali na Kubi, prvi ukrepi nove »preosnove« so zatiranje svobode govora, tiska in zborovanja. Mnogi od teh »voditeljev« pa so še tako nesramni, da taka početja nazivajo »demokracija«. Tak je n. pr. indonezijski predsednik Soekarno, ki je komaj izvoljeni parlament razgnal in si kar sam imenoval določeno število kimavcev in se pri tem še pohvalil: »Demokracija v Indoneziji ni odrekla... Mi nočemo fašizma, liberalizacijo smo zaključili in jo nadomestili z demokracijo medsebojne pomoči...«

Izraza »demokracija« in »liberalizem« sta v diktatorskih ustih izgubila sleherni pomen. Šteti pa bi vendarle morala vsaj še beseda »svoboda«, ki jo seveda z vso silo zatirajo. Tako Titova Jugoslavija kot Kuba kričita v svet, da vlada v njihovih deželah »demokracija«. Niti v Titovi Jugoslaviji in niti na Kubi pa ne poznajo svobodnih volitev, ki bi resnični obstoj demokracije tudi dokazale. Glede tiska pa vemo vsi kako je. En sam izvod »Demokracije« zagotavlja lastniku prosto hrano in stanovanje v ljubljanski Prisilni delavnici ali pa letovanje v rajhenburških zaporih.

Komunistični agenti, ki na skrivaj upravljajo z novo »demokracijo«, so prvi, ki dušijo svobodni tisk in ga nadomeščajo z vladnim časopisjem.

Tako se samo po sebi postavlja vprašanje, ali se tem ljudem, pa naj so že bele, rjave, črne ali rumene polti ni bolje godilo pod kolonialnim varuštvom Nizozemcev, Francozov, Angležev ali Belgijcev kot pa danes pod zatiralno knuto neodgovornih samozvancev brez slehernega poklicnega šolanja in brez vzgoje, ki so se po tako imenovanih »nedvisnih deželah« polastili oblasti.

O tem naj bi razmišljali naši razumniki, če jim je človekoljubje v resnici pri srcu in jih k gorečnosti ne priganja zgolj osebno nezadovoljstvo in nevoščljivost.

Velesila - radio

»Oddaje so cenejše od motenj«, to je geslo ameriškega radijskega omrežja »Glas Amerike«, ki je v hladni vojni ideologij najmogočnejše orožje Združenih držav. Ta orjaška organizacija razpolaga v tem času s 76 oddajniki v pogonu. Od teh je 30 kratkovalovnih v Združenih državah, ostali oddajniki pa so razmeščeni po Evropi, Aziji in Afriki. Pri tem so vštetiti tudi ladijski oddajniki, ki pogosto spreminjajo svoja oddajna mesta.

Že v doglednem času bo v pogonu nadaljnih 26 kratkovalovnih oddajnikov. Ob koncu l. 1962 bo pričelo delovati novo kratkovalovno središče na vzhodni obali Združenih držav, ki bo obsegalo 18 oddajnikov. Ti bodo medseboj povsem samostojni z lastnimi frekvencami. Šest izmed teh bo razpolagalo z zmogljivostjo po 500 kilowatov in s tem bodo ti oddajniki najmočnejši na svetu. Nadaljnih šest bo opremljenih z zmogljivostjo po 250 kw in ostalih šest z zmogljivostjo 50 kw.

Vsi ti oddajniki so namenjeni za sprejem po Evropi in Bližnjem vzhodu ter po Srednji Aziji. Za Afriko bodo v Liberiji postavili šest kratkovalovnih oddajnikov po 250 kw in nadaljna dva po 50 kw. Pogodba z Libijo velja za dobo 40 let.

Izlet v Dolomite

Pevsko društvo »A. Tance« iz Nabrežine priredi tudi letos svoj običajni enodnevni izlet, ki se bo vršil v nedeljo dne 11. septembra.

Cilj izleta so gorski predeli Karnije in del Dolomitov. Pot nas bo peljala čez Videm, Tolmezzo, prelaz Mauria, S. Stefano Cadore, kjer bo kosilo, nato čez Sapado, Rigolato in Videm proti domu.

Prijave se sprejemajo do 22. t.m. pri odbornikih društva in v trgovini Trčon v Nabrežini (Tel. 20-122).

ODBOR

TRŽAŠKI PREPIHI

Slovenska sodobna latovščina

Ko so nekoč našega političnega prvaka povabili na sestanek s kopico progresivnih Slovencev z one strani zavese, je odgovoril, da ne sedi rad ob mizi, ki jo nasprotnik smatra za ribnik, po katerem žlobudrajo race. S tem je svobodnjak aludiral na tisto slovensko govorico, po kateri so narodi šele pod komunistično komando zaživeli v »svobodi«, po kateri je krmiljavo jugoslovansko gospodarstvo »udarniška gradnja socialistične bodočnosti«, po kateri so begunci in pregnanci »veleizdajalci in sovražniki države«.

Sleherni čitatelj, ki prebira samohvale o aktivistih, kombinatih, planskih presežkih, kadrih, kolektivih, delovnih brigadah i. p. ve, iz katere dežele pihlja rdeča latovščina, pozna trde tujke v prisilnem slovenskem jopiču, izžete skozi stisnjene stahanovske zobe, ki »bogatijo« slovensko govorico. Feštin, trapoler, čau, thedy boys, make up i. p. so njihovi pobledeli izrazoslovni tovariši, ki pa se pojavljajo brez uradnega pritiska in bodo odšli kot so prišli, ker jih ljudje uporabljajo po mili volji in jih tudi odslavljajo, saj ne izpolnjujejo nobenega političnega in ideološkega poslanstva.

»Popravljanje zemljiških knjig« imenujejo v Titovi Jugoslaviji prepise posesti na državo ob istočasnem uničevanju starih zemljiških knjig, s čemer je državna tatvina izbrisana iz spisov. Vsaka današnja slovenska beseda v ožji domovini potrebuje tolmačenja; vživeti se je treba v dejstvo, da je miza včasih tudi račji ribnik in da se titovska diktatura imenuje tudi »brezrazredna država«.

Slovenski besednjak za Slovence je nujnejši od slovenskega pravopisa, če hočejo demokratični Slovenci na pomenek z »naprednjaki« za bodoče volitve.

Demokratični volivec

XVII. Olimpiada - Rim 1960

(Nadaljevanje s 1. str.)

(Kan.) in Hary (Nem.). *Na 200 metrov* (20.5) konkurirata Američana Norton in S. Johnson.. *Na 400 metrov (45.2) M.* Spence (J. Afrika) in Yerman (ZDA); *800 metrov (1.45.7)* Moens (Bel.) in Kerr (Jamajka); *1500 metrov (3.36.0))* Roszavolgyi (Madž.) Valentin (Nem.); *5000 metrov (13.35.0)* Pieri (V.B.) Thomas (Australija) in Zimmy (Poljska); *10.000 metrov (28.30.4)* Bolotnikov (ZSSR); *110 m ovire (13.2)* Calhaun (ZDA) Lauer (Nem.), medtem ko Slovenec Lorger lahko upa na boljšo zasedbo s časom 14.4. *V skokih* so najresnejši konkurenti Američani (Thomas v višini in Boston v daljavo). Prav tako so daleč najboljši Američani *v metih* (kroglja O' Brien, Neider, disk Oeter, kladivo Connoly) in v *štafetah.*

V drugih panogah pa imajo največ možnosti naslednje države. *Veslanje:* Sovjetska zveza, ZDA, Nemčija in Italija.*Jadranje:* Italija, Rusija. *Plavanje:* Avstralija, ZDA, Japonska in Holandska. *Nogomet:* Jugoslavija, Madžarska, Bolgarija in Poljska. *Kolesarstvo:* predvsem Italija, ki je v tem športu daleč pred ostalimi.

Tudi v *konjskih športih* so poleg Angležev in Francozov Italijani veliki favoriti. V *rokoborbi* so glavni favoriti Rusi in ostale vzhodnoevropske države. V *dviganju uteži* bomo sledili zanimivi borbi med Rusijo in ZDA, kajti ostale države ne bodo prišle do veljave. *Moderni peteroboj* ima že skoraj določenega zmagovalca in sicer Ruse. Mnogo možnosti na uspeh imajo Italijani v *streljanju.* Skoraj gotova je zmaga ZDA v *košarki,* kjer Američanom lahko prekrižajo račune edinole Rusi. Zanimiv bo tudi dvoboj Rusije in Japonske v *orodni telovadbi.* V *hokeju na travi* pa ima glavno besedo še vedno Indija. *Boksarske* kolajne si bodo verjetno porazdelili Rusi, Američani, Italijani, Nemci in Poljaki. *Sabljanje* je tudi panoga, v kateri Italijani lahko precej upajo. Vendar se bodo morali krepko boriti z Madžari.

Taka bi bila približna napoved bodočih olimpijskih zmagovalcev. Vendar ostaja še vedno odprto vprašanje, katera država bo pobrala največ zlatih kolanj. Borba bo najostrejša med Rusijo in ZDA. Morda bi bilo kar ustrezno, če bi se med oba velikana vrinila neka tretja država.

S. R.

Dogodki doma

PREOSNOVA VOLILNEGA ZAKONA. *Med posameznimi zastopniki strank potekajo razgovori o preosnovi volilnega zakona za pokrajinske volitve, o čemer to zbornica razpravljala takoj po končanih parlamentarnih počitnicah. Obenem pa potekajo razgovori tudi o bodočih jesenskih upravnih volitvah. Nekateri zastopniki strank smatrajo, da bi se moral tudi za manjše občine uveljaviti proporčni volilni ustroj. Za tako preosnovo se potegujejo tudi zastopniki Slovenskega demokratičnega gibanja, ki so svoječasno intervenirali pri generalnem vladnem komisarju v tem smislu.*

* * *

NOVE DEVIZNE OMEJITVE PRI POTOVANJIH V JUGOSLAVIJO. *Dosedaj dovoljeno uvozno kvoto v dinarski veljavi do največ 3000 din (v bankovcih po 100 din) so jugoslovanski oblastniki točno v sredi najvažnejšega tujskega prometa znižali na polovico. Od sedaj dalje je potnikom v Jugoslavijo dovoljeno uvoziti skupno samo 1500 din v bankovcih in kovancih do 50 din. Nasprotno pa je kot doslej dovoljeno uvoziti neomejene količine tujih veljav in jih spet tudi izvoziti, če jih je potnik pri vstopu v Jugoslavijo prijavil carinskim oblastem.*

* * *

POROKA. *V nedeljo 25. t.m. sta se v Zgoniku poročila Anica Živeč in Gorazd Pertot. Oba novoporočenca sta otroka zavednik slovenskih družin. Anica je hčerka našega pokojnega člana Franca Živca iz Zgonika, Gorazd sin naših članov Josipine in Milivoja od Kraljev iz Barkovelj. Novoporočencema iskreno čestitamo!*

ŠOLSKE VESTI

Ravnateljstvo Nižje Trgovske Strokovne Šole pri sv. Ivanu obvešča starše in dijake, da je že pričelo vpisovanje za prihodnje šolsko leto in da se vrši vsak dan od 10 do 12 ure.

Dijaki, ki se vpišejo v I. razred, morajo predložiti naslednje dokumente: 1) rojstni list; 2) potrdilo o precepljenju; 3) potrdilo o zdravih očeh; 4) zadnje šolsko spričevalo. Vsi izpiti bodo pričeli dne 1. septembra 1960 ob 8,30 po razporedu, ki je objavljen na oglasni deski.

* * *

Ravnateljstvo Državne Nižje Industrijske Strokovne Šole s slovenskim učnim jezikom v Trstu (Rojan, ulica Montorsino št. 8/III.) sporoča, da se vrši vpisovanje za vse razrede za šolsko leto 1960/61, vsak dan, do vključno 25. septembra 1960. Učenci, ki se prvič vpišejo v I. razred morajo predložiti naslednje dokumente: rojstni list izdan od občinskega urada, potrdilo o precepljenju koz in izpričevalo V. razreda osnovne šole.

Istočasno obvešča vse prizadete, da se pričnо vsi popravni izpiti dne 1. septembra 1960, ob 8.30, po urniku in razporedu objavljenima na oglasni deski šole.

* * *

Na Državnem znanstvenem liceju s slovenskim učnim jezikom v Trstu, ki ima poleg razredov z znanstvenim učnim načrtom tudi popolne razrede s klasičnim učnim načrtom, se vrši vpisovanje za šolsko leto 1960/61 od 17. avgusta do vključno 24. septembra 1960 vsak dan od 10 do 12 ure v tajništvu zavoda v ulici Lazzaretto vecchio 9/II. Navodila glede vpisovanja so razvidna na zavodovi oglasni deski.

Vsi popravni izpiti (sprejemni za licej, vstopni, razredni) v jesenskem roku 1959-1960 pričenajo dne 1. septembra 1960 ob 8.30 s pismenim izpitom iz slovenščine.

* * *

Vpisovanje na drž. učiteljišču s slovenskim učnim jezikom v Trstu se je začelo. Trajalo bo do 25. septembra. Podrobnejša pojasnila v tajništvu zavoda. Uradne ure vsak dan od 10. do 12.

* * *

Ravnateljstvo Državnega znanstvenega liceja s slovenskim učnim jezikom v Trstu sporoča, da se pričnо zrelostni izpiti v jesenskem roku šolskega leta 1959/60 dne 9. septembra 1960 ob 8,30 s pismenim izpitom iz pitom iz italijanščine.

Glasbena šola

SLOV. PROSVETNE MATICE

sporoča, da začne vpisovanje učencev za š. l. 1960/61 dne 15. sept. in traja dnevno od 10 do 12 ure v ul. Machiavelli 22/II. Tam dobe učenci tudi vsa potrebna navodila. Prijave se sprejemajo tudi pismeno. Pouk se bo vršil za vse instrumente in glasbeno teorijo.

Odgovorni urednik:
Prof. IVAN RUDOLF
Tiskarna Adria, d. d. v Trstu

Uredništvo in uprava:
Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Dopisi za uredništvo:
ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039
Goriško uredništvo:
Gorica, Riva Piazzutta 18-I.
CENA: posamezna številka L 30.—
Naročnina:
mesečno L 50.— — letno L 600.—
Za inozemstvo:
mesečno L 90.— — letno L 1000.—
Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223